

**UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA KŘESŤANSTVÍ**

Kateřina PAVLÍČKOVÁ
Studijní obor: Sociální pedagogika

**KOMUNIKACE NA SOCIÁLNÍCH SÍTÍCH
V OBDOBÍ PŘECHODU ZE ZÁKLADNÍ ŠKOLY
NA STŘEDNÍ ŠKOLU**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: PhDr. Jiří Pospíšil, Ph.D.

Olomouc 2012

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a uvedla jsem v ní veškeré zdroje, ze kterých jsem při psaní práce čerpala.

V Olomouci 12. června 2012

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Jiřímu Pospíšilovi, Ph.D, za hodnotné a cenné rady v průběhu tvorby této práce. Mimo jiné jsem velmi zavázána nejen celé své rodině, ale i přátelům za silnou psychickou podporu, pomoc během celé délky studia, ale i za trpělivost během psaní mé práce. V neposlední řadě děkuji všem pedagogům a žákům, kteří se zúčastnili mého dotazníkového šetření.

OBSAH

ÚVOD	7
I. TEORETICKÁ ČÁST	10
1 INTERNET	10
1.1 Historie internetu	11
1.2 Historie internetu v České republice.....	12
2 KOMUNIKACE ONLINE (E-KOMUNIKACE)	13
2.1 Aspekty komunikace.....	13
2.2 Struktura komunikace ve virtuálním světě.....	14
2.2.1 Funkce komunikace	15
2.2.2 Druhy elektronické komunikace.....	16
2.3 Specifika virtuálního prostředí	17
2.3.1 Netiketa	17
2.4 Formy e-komunikace	18
2.4.1 Asynchronní komunikace.....	18
2.4.2 Synchronní komunikace.....	21
3 SOCIÁLNÍ SÍŤ	23
3.1 Historie sociálních sítí.....	23
3.2 Základní rozdělení sociálních sítí	25
3.3 SWOT analýza sociálních sítí	26
3.4 Charakteristika sociálních sítí.....	28
3.4.1 Facebook	28
3.4.2 Twitter.....	30
3.4.3 Myspace	31
3.4.4 YouTube.....	32
3.5 České sociální sítě.....	33
3.5.1 Libimseti.cz	33
3.5.2 Lide.cz.....	34
3.5.3 Spoluzaci.cz.....	34
4 RIZIKA NA SOCIÁLNÍCH SÍTÍCH A JEJICH PREVENCE V OBDOBÍ PŘECHODU ZE ZÁKLADNÍ NA STŘEDNÍ ŠKOLU.....	36
4.1 Cílové skupiny a jejich vývojové faktory v období přechodu ze základní na střední školu.....	36
4.2 Rizika na sociálních sítích – nebezpečné komunikační praktiky	39
4.2.1 Kyberšikana a její formy	40
4.2.2 Další rizika na sociálních sítích ve zkratce	42

4.3	Prevence rizik objevujících se na internetu.....	43
4.3.1	Prevence na školách.....	43
4.3.2	Preventivní programy.....	44
II.	PRAKTICKÁ ČÁST.....	47
5	KOMUNIKACE NA SOCIÁLNÍCH SÍTÍCH V OBDOBÍ PŘECHODU ZE ZÁKLADNÍ NA STŘEDNÍ ŠKOLU.....	47
5.1	Výzkumné úkoly a cíle praktické části	47
5.2	Charakteristika použité metody	48
5.3	Formulace hypotéz.....	49
5.4	Charakteristika výzkumného souboru.....	49
5.5	Metoda zpracování.....	52
5.6	Analýza získaných dat	54
5.7	Ověřování platnosti hypotéz na základě výzkumných úkolů.....	65
5.8	Diskuze.....	70
ZÁVĚR.....		72
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY		73
SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ		76
SEZNAM TABULEK		78
SEZNAM GRAFŮ.....		78
SEZNAM PŘÍLOH		80

„Svět se mění. A s ním náš život. Pod rukama se nám pomalu rozpouští papíry i tužky a nahrazují je ovládací klávesy nejrůznějšího charakteru. Brána do světa bez hranic se otevírá. Vzniká docela nová realita – realita mimo prostor. Prostupuje naše životy a stává se jejich součástí... není o nic méně reálná než šumění stromů za oknem. Dokážeme otevřít oči před sálajícím světem displejů a monitorů? Rozumíme tomu, co se děje v našem novém digitalizovaném a virtuálním světě?“¹

¹ BUCHTÍK, M. a kol. *O lidech na blízko i na dálku*. Praha: 2010, 1.vyd., s. 9.

ÚVOD

Pojem sociální síť je sice novinkou minulého století, přesto jsou její principy známy a využívány již dlouhá staletí. Když se ohledneme do minulosti, ve své podstatě jde o skupinu lidí, která mezi sebou udržuje komunikaci či pospolitost, lze sem zařadit prvotní způsoby komunikace čistě založené na verbální a neverbální výměně informací.

Není to až tak dávno, kdy byly jedinou možností dorozumět se na dálku dopisy či telegramy. Lidé si posílali milostná přání, důležité zprávy. Teď je vše jinak a dnešní mládež si ani nevzpomene, že takové způsoby komunikace existovaly nebo, že existují. Vývoj moderních technologií se postupně rozšiřoval přes telefonní budky až po mobilní telefony, které se začaly hojně využívat počátkem 21. století. V téže době se velice rychle vyvíjel internet, který se rozšiřoval pomalým tempem do domácností. Vlivem silného rozšíření internetu do téměř každé domácnosti získal pojem sociální síť jinou rovinu. Již se nejedná o pouhý způsob slovního spojení „sociální síť“. Téměř každého napadne nějaká webová stránka s velkým počtem uživatelů, kteří mohou mezi sebou komunikovat, vyměňovat si informace a sdílet multimediální obsahy. Toto lze označit za moderní chápání sociálních sítí: bezkontaktní výměna informací prostřednictvím internetu z pohodlí svého domova, kanceláře či školní učebny, knihovny.

Tato moderní technologie a její akcelerace vývoje ovlivňuje zvláště mládež, která tráví mnoho svého času na sociálních sítích či internetu. V této bakalářské práci se zaměříme na žáky devátých tříd základních škol (naše první cílová skupina) a studenty prvních ročníků středních škol či středních odborných učilišť (druhá cílová skupina). Mezi těmito dvěma kategoriemi není velký věkový rozdíl, avšak žáci prochází mnohými změnami např. ukončení povinné školní docházky a následný nástup na střední školu, dále u jedinců rostou sexuální tužby a představy, také změna zmíněného prostředí s sebou přináší rozšíření sociálních sítí jedinců. Nejvýznamnějším mezníkem pro tuto práci je přechod ze základní na střední školu, jak již bylo zmíněno. Proto byly zvoleny právě tyto dvě skupiny. Jmenované změny jistě přináší pozitivní i negativní faktory. Může docházet k úplnému nezájmu o dříve preferované činnosti nebo alespoň ke změnám koníčků a zájmů. Vzhledem k tomu, že jedinci přicházejí do nového prostředí, stává se klíčovým momentem jejich úspěšná adaptace. Všechny změny se odráží ve velké míře v jejich životě, ale nakolik, to jednoznačně nedokážeme změřit, každý člověk je totiž považován za jedinečnou osobnost.

Žáky bychom mohli zařadit do jednotlivých věkových období (pubescence, adolescence), ale každý jedinec má individuální vývoj, proto nemůžeme jednoznačně řadit žáky do zmíněných kategorií, protože i žák základní školy může vykazovat adolescentní chování. Pokud bychom chtěli jednoznačně zařazovat do zmíněných kategorií, museli bychom použít určitý test, aby nám osobnosti žáku do těchto kategorií zařadil. Avšak to nebylo našim cílem, proto se budeme držet uvedených cílových skupin s nadhledem na definice adolescenta a pubescenta, které jsou blíže specifikovány ve čtvrté kapitole. Tyto dvě uvedené skupiny budeme v praktické části bakalářské práce porovnávat. Pokusíme se zjistit, zda je rozdíl mezi žáky základních a středních škol, co se týče používání sociálních sítí, technických prostředků apod.

Cílem bakalářské práce je tedy zejména zmapovat jaké technické prostředky a sociální sítě žáci devátých tříd základní školy a žáci prvních ročníků střední školy/učiliště používají, jak často a kde se přihlašují na sociální sítě, za jakým účelem je navštěvují, jaké informace jsou ochotni zveřejňovat na sociálních sítích, zda se setkali a byli poučeni o rizicích na sociálních sítích, které se v prostředí internetu vyskytují. Také se dotazujeme žáků na tři nejčastější rizika, které mají definovat či popsat. Získané data srovnáme mezi žáky ZŠ a SŠ a náležitě interpretujeme pomocí grafů či tabulek. Cílem je nastínit problematiku sociálních sítí, jejich fungování a stručnou charakteristiku těch nejpoužívanějších. Dále se snažíme vysvětlit proces e-komunikace a v neposlední řadě uvést problematiku rizik, které se objevují v prostředí sociálních sítí a jejich prevenci.

Bakalářská práce je rozdělena na dvě hlavní části. Na část teoretickou, která je rozčleněna do čtyř kapitol a část praktickou, která je rozvržena do jedné kapitoly.

První kapitola v teoretické části pojednává o charakteristice internetu, na kterém stojí fungování sociálních sítí a komunikačních prostředků. Stručně se zabýváme historií ve světě i v ČR. Druhá kapitola se věnuje e-komunikaci, která úzce souvisí s komunikováním na sociálních sítích. V této kapitole se dozvídáme o formách e-komunikace, která se dělí na asynchronní a synchronní. Dále se zabýváme funkcí, strukturou komunikace ve virtuálním světě a specifickými druhy chování v prostředí internetu. Třetí kapitola se věnuje sociálním sítím. Zde si charakterizujeme zahraniční a tuzemské sociální sítě a objasníme jejich funkce i účel. Za pomoci SWOT analýzy si uvedeme specifické rysy sociálních sítí. Čtvrtá kapitola se rozčleňuje na tři celky. První se zabývá cílovými skupinami a jejich specifickými vývojovými rysy. Tuto

cílovou skupinu jsme si rozdělili na pubescenci a adolescenci, avšak nelze měřit cílové skupiny podle definic pubescence a adolescence, jelikož žák ve věku 14 let, může spadat už do adolescence. Další část této kapitoly se dotýká rizik, která užíváním sociálních sítí mohou vzniknout. Vysvětlíme si specifická nebezpečí a jejich formy. Poslední část čtvrté kapitoly je věnována stručné prevenci rizik. Uvedeme si preventivní programy, které se zabývají prevencí rizik v prostředí internetu.

Praktická je rozdělena na jednu hlavní kapitolu, která je rozčleněna na sedm menších podkapitol. Cílem je zmapovat pomocí dotazníkového šetření, jaké komunikační prostředky a sociální sítě dnešní mládež používá, za jakým účelem je navštěvuje, v jakém prostředí se přihlašuje a s jakými počty přátel disponuje na sociálních sítích apod. V první podkapitole jsou definované pravděpodobné cíle a výzkumné úkoly. Tyto výzkumné úkoly budeme ověřovat na základě hypotéz, které najdeme v podkapitole 5.3. Dále se seznámíme s použitou metodou, kterou jsme používali. Seznámíme se s výzkumným souborem z hlediska věku, pohlaví a školy. Analyzujeme si získané data pomocí grafů a tabulek. Podkapitola 5.6 a 5.7 se zaměřuje na ověřování platnosti hypotéz na základě výzkumných úkolů a také diskuzi, v které si stručně zhodnotíme nejpřekvapivější výsledky z dotazníkového řešení.

Bakalářská práce vychází z dostupné literatury, která se zabývá sociálními sítěmi, e-komunikací a riziky, která jsou spojena s užíváním sociálních sítí. Tato problematika je v poslední době velice aktuální, proto lze každým rokem nacházet nové publikace. Rizika na sociálních sítích a jejich charakteristiky jsou efektivně zpracovány Máriou Vašutovou v knize *Proměny šikany ve světě nových médií*. Problematiku sociálních sítí a komunikací zpracovávají Šmahel, Pavlíček a Kopecký velice kvalitně a odborně ve svých publikacích a článcích.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 INTERNET

V této kapitole si nejprve charakterizujeme internet, jelikož na něm stojí fungování sociálních sítí a komunikačních prostředků. Také se seznámíme s jeho vývojem a historií.

Internet je fenoménem v současném světě a hlavním tématem soudobé společnosti. Co je to vlastně internet? Podle Škyříka: *„Je to veřejně dostupný celosvětový systém vzájemně propojených sítí, které přenáší data pomocí paketů (zprávy nebo fragmenty zpráv) za použití standardizovaného Internet Protokolu (IP) a dalších protokolů. Skládá se z tisíce menších komerčních, akademických, vládních a vojenských sítí. Slouží jako přenosné médium pro různé informace a služby (elektronická pošta, chat, systém vzájemně propojených stránek a dokumentů WWW).“*²

Makulová definuje internet takto:

- ✓ Informační médium, ve kterém najdeme nejaktuálnější informace, rady, návody apod.
- ✓ Komunikační médium umožňující milionům lidí na celém světě být v neustálém kontaktu v reálném čase.
- ✓ Reklamní médium a marketingové médium, které postupně svým globálním rozsahem a možnostmi zpětné vazby stále více konkuruje televizi, rozhlasu, tisku.
- ✓ Obchodní médium (vytváří nové možnosti obchodu).³

Internet je dnes již všední záležitostí téměř každého člověka. Mění se za pochodu, přináší nové možnosti i lepší předpoklady pro jeho další vývoj, ale také mnoho negativních důsledků pro jeho uživatele. Téměř každý člověk zaznamenal fenomén Facebook, chat a jiné podobné sociální sítě na internetu. Internet se mění z „hračky“ odborníků v nástroj pro každého. Využívá se především ke komunikaci a k výměně informací, které jsou velmi různorodé. Pošta, obrázky, hudba, programy, webové stránky, de facto veškeré typy dat kolují internetem v milionovém množství každý den.

² ŠKYŘÍK, P. *Nástroje a možnosti internetu*. Brno: Tribun EU, 2008, s. 4.

³ Srov. MAKULOVÁ, S. *Sprievodca po Internete*. Bratislava: EL & T, 1995, s. 23.

Problémem může být, že ne všechny data jsou bezpečné. Internetem se kromě legitimních dat šíří i nebezpečné programy, které mají za úkol infiltrovat váš počítač. Některé programy umí najít určité privátní informace (přístupová hesla, důležité dokumenty...) a odeslat je neautorizované osobě. Proto je důležité dodržovat určité bezpečnostní zásady, seznámit se s nebezpečím, které v prostředí internetu číhá, a naučit se proti němu bránit.⁴

1.1 Historie internetu

První myšlenka na vytvoření sítě začala na počátku šedesátých let v době vrcholící studené války. Tato síť měla navzájem propojovat nejdůležitější vojenské, vládní a vědecko-výzkumné počítače. Neměla mít centrální uzel a měla fungovat i při případném výpadku jednotlivých částí nebo při jaderném útoku.⁵ První testovací síť byla spuštěna v USA v září roku 1969. Síť se nazývala ARPANET a byla pojmenována podle sponzora Pentagons Advanced Research Projects Agency.⁶ Tuto síť navrhl Larry Roberts.^{7,8} Zpočátku byl ARPANET tvořen pouhými čtyřmi počítači, ale jejich počet rychle vzrůstal: v roce 1971 měl patnáct uzlů, o rok později třicet sedm uzlů. První zahraniční uzly byly připojeny ve Velké Británii a v Norsku.⁹ Na počátku osmdesátých let vznikaly další sítě, a to BITNET a CSNET, které propojovaly akademické a výzkumné organizace. V roce 1983 se od ARPANETU oddělila vojenská síť MILNET, proto měl ARPANET pouze civilní provoz. V průběhu byl systém sítě zdokonalován, v roce 1984 bylo připojeno 1000 počítačů. Jeho růst o tři roky později dosáhl hranice 100 000 připojených počítačů. V tomto roce také vznikl pojem Internet. Původní ARPANET „obalovaný“ mnoha sítěmi se dostával stále častěji jen do role páteřní sítě, přes kterou procházel provoz vznikající i směřující do jiných sítí. Nejvýznamnější sítí, která se „nabalila“ na ARPANET, byla síť NSFNET. Tato síť měla

⁴ Srov. STŘIHAVKA, M. *Vaše bezpečnost a anonymita na internetu*. Praha: Computer Press, 2001, s. 5 – 7.

⁵ Srov. SKLENÁK, V. a kol. *Data, informace, znalosti a Internet*. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 181.

⁶ Jde o agenturu z amerického ministerstva obrany, která je odpovědná za vývoj nové technologie pro použití v armádě.

⁷ Larry Roberts byl hlavní architekt ARPANETU, někdy je nazýván „otcem ARPANETU.“

⁸ Srov. DIVÍNOVÁ, R. *Cybersex: forma internetové komunikace*. Praha: Triton, 2005, s. 13.

⁹ Srov. JANDOVÁ, E. a kol. *Čeština na WWW chatu*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě - Filozofická fakulta, 2006, s. 15.

na starosti podporu vědy a výzkumu. V roce 1990 NSFNET díky svým přenosovým schopnostem přejímal páteční roli ARPANETu. V tomtéž roce byl ARPANET v tichosti odstaven a zrušen. NSFNET podněcuje rozrůstající připojování a stává se zdrojem pro vzdělávání a výzkum.¹⁰

Největší rozmach internetu nastal až po roce 1992, kdy vznikaly první webové stránky. Díky nim byly otevřeny brány pro komerční využití. Už v roce 1995 bylo připojeno k internetu 55 milionů lidí, o pět let později jich bylo 250 milionů. Velký vzestup zaznamenal rok 2006, kde přesáhla hranice připojení k internetu jedna miliarda lidí.¹¹

1.2 Historie internetu v České republice

První připojení k síti je datováno roku 1990, ale o rok později (1991) navazuje připojení Československa na síť Internet, když se postupně propojují školy, vědecká a výzkumná pracoviště.¹² Avšak oficiálně je tehdejší Československo připojeno až 13. února 1992 na pražském Českém vysokém učení technickém (ČVUT). Na počátku mohli využívat Internet jen vědci, učitelé a studenti vysokých škol. Vyměňovali si e-maily, pomocí internetu stahovali informace z databází a knihoven. Až koncem první poloviny devadesátých let se na síť připojovaly firmy a postupně i domácnosti.¹³

¹⁰Srov. ŠKYŘÍK, P. *Internet: definice, možnosti, vize*. . Brno: Tribun EU, 2009, s. 16.

¹¹ ŠIMLOVÁ, M. *Historie internetu* [online]. Dostupné z: < <http://home.zcu.cz/~simlovam/> > [cit. 04. 02. 12].

¹²Srov. DIVÍNOVÁ, R. *Cybersex: forma internetové komunikace*. Praha: Triton, 2005, s. 18.

¹³Srov. MĚSTSKÁ KNIHOVNA ZNOJMO. *Internet, největší počítačová síť*. Znojmo: Městská knihovna Znojmo, 1996, s. 3.

2 KOMUNIKACE ONLINE (E-KOMUNIKACE)

Než se dostaneme k hlavní podstatě tématu bakalářské práce, je nutné si vysvětlit, co je vůbec komunikace a jak se pojí k dnešním moderním technologiím. Tato kapitola je věnována na e – komunikaci. Uvedeme si její funkce, aspekty, strukturu apod.

2.1 Aspekty komunikace

Slovo komunikace je velice rozmanité a dá se uplatnit jak v osobním kontaktu, tak i ve virtuálním prostředí. Termín má kořeny z latinského slova *communicare*, což znamená spojovat, spojování, společně něco sdílet. Komunikace spojuje lidi (komunikanty), státy, vesnice atd.

Komunikaci můžeme chápat jako proces sdělování, výměnu informací, názorů, myšlenek, představ, nálad, postojů a hodnot od jednoho člověka ke druhému.¹⁴ Gruber definuje komunikaci v rámci kybernetiky jako: *přenos informací mezi subjekty s objekty*.¹⁵ Elektronická komunikace je časově a místně neomezená, může a nemusí být anonymní či neřízená a do jisté míry otevřená. Anonymita je zastoupena přezdívkami (nicky). U této komunikace mohou komunikující lidé popírat své společenské role. Uživatelé komunikují mezi sebou pomocí různých komunikačních kanálů s využitím komunikačních kódů (emotikony)¹⁶, grafické a vizuální symboly, jazyk, semigrafické znaky). Tato komunikace je závislá na technologickém zabezpečení - je nezbytné mít k dispozici hardwarové a softwarové vybavení a připojení na internet. Ten je tedy spojen s používáním např. počítače (dále jen PC), notebooku, netbooku mobilních telefonů, PDA¹⁷ a další techniky.¹⁸

¹⁴ Srov. KOPECKÝ, K. *Moderní trendy v e-komunikaci*. Olomouc: Hanex, 2007, s. 7.

¹⁵ GRUBER, D. *Zlatá kniha komunikace*. Ostrava: Repronice, 2005, s. 15.

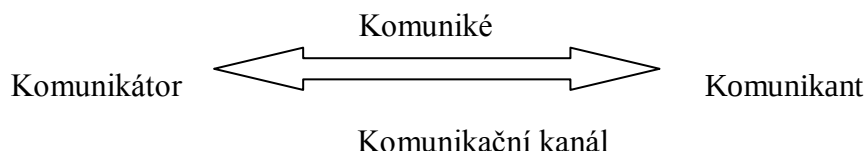
¹⁶ Je to grafický symbol složený obvykle z interpunkčních a speciálních znaků. Vyjadřuje náladu, postoj či emoci. V českém překladu jde o tzv. "smajlík."

¹⁷ Z anglického originálu *personal digital asistant*, tzn. osobní digitální pomocník palmtop. Jde o dotykový kapesní počítač ovládaný dotykem nebo perem.

¹⁸ Srov. KOPECKÝ, K. *Moderní trendy v e-komunikaci*. Ostrava: Repronice, 2005, s. 8.

2.2 Struktura komunikace ve virtuálním světě

Komunikace prostřednictvím internetu probíhá podobně jako v osobním kontaktu. Následující struktura se inspiroje knihou Nikoly Moslerové¹⁹, která pojednává o komunikaci tváří v tvář.

Komunikátor ve virtuální komunikaci – jedná se o jedince (skupinu), který sděluje nějakou informaci. Očekává se, že příjemce sdělení či informace má obdobnou úroveň poznatků, tedy porozumí tomu, co mu chce komunikátor sdělit. Může dojít k nepochopení sdělené informace, k jejímu zkreslení, protože ani jedna strana nevidí neverbální komunikaci toho druhého.

Komunikant ve virtuální komunikaci – jde o příjemce, či adresáta, kterému je sdělení určité informace určeno. Je to ten, kdo přijímá vyslanou zprávu.

Komuniké ve virtuální komunikaci – je zpráva, myšlenka, pocit, obsah sdělení, které jeden člověk přijímá od druhého nebo druhému posílá. Myšlenky, pocity, sdělení mohou být různě interpretovány, chápány v implikaci vlastních zkušeností, prožitků a jejich propojení s kontextem.

Komunikační kanál ve virtuální komunikaci – způsob, jakým je informace předávána. Ve virtuální komunikaci, jde o elektronický způsob, kdy přeprava informace

¹⁹ Srov. MOSLEROVÁ, N. *Interpersonální komunikace*. Ostrava: Katedra společenských věd VŠB – TU Ostrava, 2004, s. 7 – 10.

je předána některým elektronickým komunikačním prostředkem např. icq, skype, chat atd.

Komunikační jazyk ve virtuální komunikaci – komunikační jazyk, je závislý na mnoha faktorech např. na jazykové vyspělosti, na snaze sledovat vlastní text, na čase, který má komunikátor na psaní. Velice záleží na tom, komu je sdělení psáno. Nedílnou součástí jazyka v elektronické komunikaci jsou emotikony a zkratky, např. ILY (I LOVE YOU), 2Y (TO YOU).

Zpětná vazba (Feedback) – odezva na určitou informaci. Jde o podstatný aspekt pro chápání a porozumění obou stran. Vypovídá také o tom, jak je informace chápána nebo přijata.

Kontext – situace, ve které komunikace probíhá. Má dvě složky. Vnitřní kontext se odehrává v nás, jak na nás působí komuniké. Vnější kontextu jde o stimuly, které působí z vnějšku např. časový prostor. Je důležité, aby nebyly sdělené informace (myšlenky) vytrhnuty z kontextu.

Komunikační prostředí ve virtuální komunikaci – jde o prostor, ve kterém se nacházíme, když komunikujeme online, např. chat, skype, Facebook.²⁰

2.2.1 Funkce komunikace

1. **Funkce informativní** – oznámení, předávání, prohlášení určitých informací prostřednictvím internetu, např. zprávy na serverech.

2. **Funkce zábavná** – jde o pobavení, odreagování, komunikování prostřednictvím online her, filmů, debat.

3. **Funkce sdělovací** – může jít o překonání těžkých životních situací prostřednictvím sdělování věrohodných informací druhé osobě. Tato komunikace se může odehrávat skrze skype, ICQ a všechny polozavřené sítě.

²⁰Srov. MOSLEROVÁ, N. *Interpersonální komunikace*. Ostrava: Katedra společenských věd VŠB – TU Ostrava, 2004, s. 7 – 8.

4. **Funkce vzdělávací a výchovná** – jedná se o vzdělávání v takovém smyslu, že do popředí nastupuje vyhledávání poznatků a informací.

5. **Funkce instruktivní** – může se jednat o diskusní fóra spojené s pomocí, udělování rad, poskytování návodů, jak něčeho dosáhnout.²¹

2.2.2 Druhy elektronické komunikace

Liší se podle směru probíhající komunikace a počtu komunikujících osob. Jakýkoli druh komunikace používá jiné technologické prostředky a má odlišné určení.

Jednosměrná komunikace – směřuje k neurčenému, neomezenému počtu oslovovaných, např. zprávy a články na internetu. Hlavním nástrojem pro jednosměrnou komunikaci jsou webové stránky. Výhodou této komunikace je interaktivnost, která dovoluje čtenářům internetových stránek odpovídat, hodnotit články a vyjadřovat se k určitým tématům.

Individuální komunikace – obousměrná komunikace mezi jednotlivými účastníky. Může a nemusí vyžadovat bezprostřední připojení člověka k internetu (icq, skype, email atd.)

Hromadná komunikace – vzájemná komunikace mezi větším počtem lidí. Sdělení či informaci si mohou přečíst všichni a lze na ně či na ni reagovat, a to například prostřednictvím nástěnky v chatovacích místnostech a na debatních serverech (seznamky, internetové burzy).²²

²¹ Srov. MOSLEROVÁ, N. *Interpersonální komunikace*. Ostrava: Katedra společenských věd VŠB – TU Ostrava, 2004, s. 9 – 10.

²² Srov. RYBKA, M., MALÝ, O. *Jak komunikovat elektronicky*. Praha: Grada Publishing, 2002. s. 13-19.

2.3 Specifika virtuálního prostředí

Prostředí bez zábran

- ✓ Otevřenost – mizí bariéry ostychu.
- ✓ Redukce úzkosti – v prostředí internetu u jedince mizí bariéry, komplexy, obavy, které může vyvolávat osobní komunikace.
- ✓ Absence sankcí.
- ✓ Možnost lži a přetvářky.
- ✓ Pocit fyzického bezpečí.
- ✓ Absence sebe sama jako fyzického objektu – jedinec není kritizován, jak vypadá, co má na sobě apod.
- ✓ Možnost ukončení kontaktu.
- ✓ Anonymita.
- ✓ Idealizace sebe sama.

Prostředí odreagování a zábavy

Prostředí bez závazku²³

Virtuální prostředí je vázáno na termín disinhibice. Jde o sociální nezávaznost, oproštění se od konvencí, odložení zábran, to znamená, že se lidé projevují na internetu tak, jak by to v reálném kontaktu nedokázali, např. odloží své zábrany, komunikují bez přetvářky, nerespektují zákazy apod.²⁴

2.3.1 Netiketa

Ačkoliv je komunikace online neřízená, existují jistá komunikační pravidla, např. NETIKETA, kterou Kopecký definuje jako „*pomyslnou sbírku pravidel a zásad, která by se měla dodržovat v internetovém světě. Slovo je odvozeno z anglického net, což je zkratka pro internet a slova etiketa.*“²⁵

²³Srov. ŠMAHEL, D. *Psychologie a internet: děti dospělými, dospělí dětmi*. Praha: Triton, 2003, s. 22 – 34.

²⁴Srov. DIVÍNOVÁ, R. *Cybersex: forma internetové komunikace*. Praha: Triton, 2005, s. 65.

²⁵KOPECKÝ, K. *Moderní trendy v e-komunikaci*. Olomouc: Hanex, 2007, s. 11.

Na sociálních sítích, chatech, diskusních fórech se setkávají lidé, kteří si chtějí především popovídat s ostatními. Ale není výjimkou, že se najdou i takoví, kteří chtějí záměrně škodit, rušit komunikaci ostatním. Tito jedinci prezentují sami sebe, většinou potřebují vybit své negativní emoce. Zveřejňují nepovolené obsahy, dokumenty, uráží ostatní, vynucují si pozornost apod. Proto jsou na sociálních sítích, chatech, diskusních fórech a dalších komunikačních prostředcích zavedena pravidla, podle kterých se má uživatel chovat.²⁶

2.4 Formy e-komunikace

Online komunikace – probíhá prostřednictvím počítačové sítě. Pokud je uživatel tzv. online, znamená to, že je připojen k počítačové síti a je schopen komunikace. Online komunikace se rozčleňuje na dvě základní podoby:

- ✓ Synchronní – tato komunikace se odehrává v reálném čase. Je nutné, aby komunikanti byli přítomni v komunikační situaci v prostředí internetové sítě.
- ✓ Asynchronní – tato komunikace nevyžaduje současnou přítomnost komunikujících.

Každé komunikační prostředí umožňuje, jak asynchronní tak i synchronní komunikaci, a to s přihlédnutím k dané situaci.

2.4.1 Asynchronní komunikace

Charakteristickým rysem asynchronnosti je komunikace bez odezvy v reálném čase. Mezi nejčastější asynchronní prostředky řadíme e – mail, weblogy (internetové deníčky) a asynchronní vzkazníky.²⁷

²⁶ Srov. JANDOVÁ, E. a kol. *Čeština na WWW chatu*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta, 2006, s. 18.

²⁷ Srov. KOPECKÝ, K. *Moderní trendy v e-komunikaci*. Olomouc: Hanex, 2007, s. 21.

E-mail

Je slovo složené ze dvou výrazů. „E“ znamená zkráceně electronic (elektronická) a „mail“ je pošta. První e-mail, byl poslán už v roce 1971.²⁸ Podstatou elektronické pošty je posílání, odesílání, přijímání dopisů, libovolně dlouhých zpráv napsaných na klávesnici počítače osobě, prostřednictvím speciálního programu, který je dnes součástí operačních systémů umožňující přístup do sítě, nebo je také součástí serverů. Mezi nejznámější poskytovatele e-mailových schránek patří servery www.seznam.cz, www.cetrum.cz. Prvotně tato komunikace sloužila pouze k posílání textů a elektronických dopisů. S vývojem přišly i nové služby, např. připojení příloh, které mohou obsahovat textové, zvukové, obrazové soubory či videosekvence.²⁹ E-maily můžeme využívat i v rámci mobilních technologií.

E-mailová adresa je tvořena z uživatelského jména, znaku @ (zavináč) a domény. Např. jmeno.prijmeni@server.cz.³⁰

Přednosti e-mailu

- ✓ Rychlost – příjemce obdrží e-mailovou zprávu během několika vteřin.
- ✓ Přístup ke zprávám kdekoliv (podmínkou je počítač s připojením na internet a webový prohlížeč).
- ✓ Jednoduchá a komfortní práce s e-maily – zprávy mohou obsahovat obrázky, emotikony, různé typy a velikosti písma. Součástí zprávy mohou být i přílohy – textový dokument, obrázek, prezentace, balíček souborů, hudba atd.
- ✓ Nízká cena za poslání, respektive přijetí zprávy – platí se pouze za připojení k síti.

31

E-mail přináší i rizika. Nejčastějším rizikem je spamování (rozesílání nevyžádané pošty), dále hoaxy, což jsou poplašené zprávy. Velkým nebezpečím je i phishing, což je lovení hesel. Je možné se proti těmto nebezpečím částečně chránit, a to pomocí

²⁸Srov. POSPÍŠIL, J., ZÁVODNÁ, L. *Mediální výchova*. Kralice na Hané: Computer Media, 2009, s. 80.

²⁹Srov. JANDOVÁ, E. a kol. *Čeština na WWW chatu*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta, 2006, s. 16.

³⁰Srov. POSPÍŠIL, J., ZÁVODNÁ, L. *Mediální výchova*. Kralice na Hané: Computer Media, 2009, s. 80.

³¹Srov. ŽEMLIČKA, M. *E-mail, chat, sms: Praktický průvodce elektronickou komunikací*. Brno: Computer Press, 2003, s. 7.

softwarových nástrojů – např. anti-spamové filtry či antispamové firewally, které umožňují nastavit si míru propustnosti e-mailů.³²

Weblog – internetový deníček

Slovo *weblog* je odvozeno z anglického slova *log*, což je záznam, zápis.³³ Internetový deníček neboli weblog může mít každý registrovaný uživatel. Lze do něho zapisovat či publikovat své myšlenky, názory, nápady, postřehy života apod. Tyto záznamy, mohou komentovat ostatní uživatelé. Zaměření weblogů je velice široké: může jít o všeobecné zpravodajství, firemní věstníky, místo pro diskusi s přáteli, fotografie, texty, které vyjadřují myšlenky autora. Tento typ nesmí být samoučelný. Vytvořit a provozovat svůj blog je možné například na serverech Blog.cz, blogujem.cz, blogger.cz.³⁴

Asynchronní vzkazníky

Může jít o knihy návštěv (tzv. guestbooky), diskusní fóra, která mohou být kvalitním zdrojem informací zaměřených na zpětnou vazbu nebo může mít podobu informačního smogu či informací. První typ jsou nemoderované anonymní fóra, která jsou spojena s porušováním pravidel netikety. Druhým typem jsou moderovaná diskusní fóra s anonymní či otevřenou registrací. Charakteristickým rysem je registrace pod přezdívkami, které se ověřují prostřednictvím e-mailového účtu. Jsou pod dohledem moderátorů, kteří mohou mazat nevhodné příspěvky. Třetím typem jsou moderovaná diskusní fóra s neanonymními účastníky a ověřenou registrací. Tyto vzkazníky se vážou k určité instituci, kde uživatelé vyjadřují názory nebo připomínky na ně. Díky lehké identifikaci uživatelů je zpětná vazba minimální.³⁵

³²Srov. KOPECKÝ, K. *Moderní trendy v e-komunikaci*. Olomouc: Hanex, 2007, s. 24.

³³Srov. KOPECKÝ, K. *Moderní trendy v e-komunikaci*. Olomouc: Hanex, 2007, s. 29.

³⁴Mladá fronta a. s. *Co je to weblog nebo deníček?* [online]. Dostupné z: <<http://moje.dama.cz/faq.php>> [cit. 20. 02. 12].

³⁵Srov. KOPECKÝ, K. *Moderní trendy v e-komunikaci*. Olomouc: Hanex, 2007, s. 27-28.

2.4.2 Synchronní komunikace

Synchronní komunikace je takový druh dorozumívání, který má okamžitou odezvu v reálném čase. Komunikanti jsou většinou ve stejnou dobu připojení k síti a reagují najednou.³⁶

Skype – telefonie či videotelefonie

Skype je proprietární software³⁷ pro internetovou telefonii. Funguje na bázi peer-to-peer připojení, tzn. spojení dvou počítačů bez prostředníka. Pomocí skype můžeme komunikovat textově, telefonovat (pokud máme k dispozici mikrofon) nebo také prostřednictvím webové kamery přenášet obraz ze svého počítače do počítače druhého, tzv. videotelefonování. Skype podporuje mnoho dalších služeb, např. posílání souborů, chatování, umožňuje rozhovor s více lidmi najednou, dívání se na historii a také spravování seznamu přátel, a to vše bezplatně. Tento program je hlavně zaměřen na hovory a videohovory.³⁸

Messengery

Jednoduchou a efektivní komunikaci nabízí messengery. Jde o programy pro zasílání různých typů zpráv, vzkazů apod. Nejznámějším messengerem je program ICQ, tzn. I SEEK YOU, což v českém překladu znamená hledám tě, sháním tě.³⁹ Umožňuje v reálném čase komunikovat s přáteli, posílat soubory či programy rozmanitého typu, posílat textové zprávy na mobilní telefony či hrát hry. S vývojem moderní doby lze také vést hlasový či videohovor. ICQ nabízí systém emotikon, tedy soustavu emočních animací, které mohou vyjadřovat emoci či momentální stav chatujícího uživatele jak duševní (úsměv, pláč), tak tělesný (tanec, poloha těla), ale představují také například věci (růže, pivo, pizza).⁴⁰

³⁶Srov. KOPECKÝ, K. *Moderní trendy v e-komunikaci*. Olomouc: Hanex, 2007, s. 35.

³⁷ Software, který je omezen licenční smlouvou, tzn. způsob použití je omezeno licenční smlouvou.

³⁸ Srov. KUNEŠ, J. *Skype: telefonujeme přes Internet*. 2. vyd. Brno: Computer Press, 2006, s. 10.

³⁹Srov. KURKA, L. *ICQ, Chat, IRC Chat*. Praha: IDG Czech, 2002, s. 34.

⁴⁰ Srov. KOPECKÝ, K. *Moderní trendy v e-komunikaci*. Olomouc: Hanex, 2007, s. 40 – 41.

Chat

Název pochází z anglického slova *chat* a znamená v českém překladu pokec, klábosení či přátelský rozhovor. Chatová komunikace se uskutečňuje vždy v reálném čase.⁴¹ Většinou je možné si založit vlastní místnost zaměřenou na dané témata, na které je možné přilákat další účastníky a následně o tématu chatovat. Uživatelé komunikují anonymně, a to kvůli přezdívkám (nicky), které si při registraci zvolili. Uvedení osobních údajů není ve většině případů vyžadováno. Pokud ano, může být jednoduchým způsobem zfalšováno, takže neodpovídá skutečné situaci. Chat podporuje emotikony sloužící k vyjádření pocitů a nálady. V současné době je možné také využívat videochat, který je vhodný především pro vizuální kontakt lidí, kteří se nemohou vidět osobně. Neodmyslitelnou součástí je i zneužití videochatu, kdy dochází k online sdílení erotického obsahu.⁴²

Shrnutí kapitoly

Elektronická komunikace může náš život osvobozovat, ale i zotročovat. Všechno s sebou nese pozitivní i negativní reakce, které mohou vést k zamyšlení každého jedince. Jaký vliv na život bude mít e-komunikace, je do značné míry na jedinci podle toho, jak se k ní postaví a co dokáže využít ke svému prospěchu či nikoliv. Prostřednictvím elektronické komunikace se dostáváme do komunikačního prostředí, na jehož základě dochází k sociální interakci, která nám něco dává i bere.

⁴¹ KOMZÁK, J. *Sociální vztahy na chatu*. [online]. Dostupné z: http://komzak.webz.cz/old/skola/o_chatu.html [cit. 06. 02. 12].

⁴² Srov. JANDOVÁ, E. a kol. *Čeština na WWW chatu*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta, 2006, s. 18.

3 SOCIÁLNÍ SÍŤ

Termín sociální síť pochází ze sociologie, slouží k popisu sociálních struktur, tedy navzájem propojených skupin lidí. Tyto skupiny se sdružují pomocí společných zájmů, přátelství, náboženské či rasové příslušnosti, navzájem se obohacují či ovlivňují. S velkým pokrokem internetu a jeho pronikání do běžného života lidí, vznikl nový přenesený význam sociologického pojmu sociální síť ve smyslu „sociální síť“ (Social Network Site). Jde o pojmenování webové stránky, aplikace, která umožňuje vytvářet komunitu uživatelů, zprostředkovat jim jednoduchou formu komunikace „online“⁴³ s ostatními a sdílet s nimi informace. Sociální síť je tedy společenská síť (také komunitní síť), která spojuje skupinu lidí, kteří spolu udržují komunikaci různými prostředky. Je to také služba na internetu, kdy jedinec či skupina vytváří osobní či skupinový profil, který může být veřejný či poloveřejný. Pomocí profilů mohou jedinci či skupina sdílet informace, fotografie, hudbu a v neposlední řadě komunikovat. Za sociální síť můžeme také považovat internetová diskusní fóra, kde si registrovaní uživatelé vyměňují názory, zkušenosti s určitým tématem, např. zdraví, technika.⁴⁴

3.1 Historie sociálních sítí

Pojem sociální síť není žádnou novinkou. Nejde o objev minulých let, protože první zmínky se vážou k padesátým létům minulého století. Poprvé v roce 1954 pojem sociální síť použil sociolog Jameson Barnsom.⁴⁵ Od tohoto data po současnost, která je téměř přehlčena používáním slovního spojení „sociální síť“, uběhlo mnoho let.

První sociální sítě, v podobě takové, jaké známe dnes, se začaly objevovat v polovině 90. let 20. století. První známější sociální sítě se stala GeoCities, která umožnila personalizovat web a vytvářet vlastní webové stránky. Tato síť spíše fungovala jako www stránky, jelikož nesdružovala uživatele, jako dnešní sociální sítě, ale sdružovala dle obsahu internetové stránky.

⁴³ Umožňuje v reálném čase konunikovat prostřednictvím internetu s protějškem ve stejnou dobu.

⁴⁴ Srov. PAVLÍČEK, A. *Nová média a sociální sítě*. Praha: Oeconomica, 2010, s. 126 – 131.

⁴⁵ Srov. POSPÍŠIL, J., ZÁVODNÁ, L. *Mediální výchova*. Kralice na Hané: Computer Media, 2009, s. 82.

Za zlomové roky, kdy se poprvé začaly objevovat více využívané sociální sítě, by se daly označit roky 1995, kdy se objevila síť Classmates.com, a rok 1997, kdy byla zprovozněna síť SixDegrees. Tyto sítě sloužily jako komunitní sítě. Uživatelé díky nim mohli udržovat kontakt se svými spolužáky. Ve své době byla stránka SixDegrees revoluční v tom, že umožnila spravovat své profily s osobními údaji a přátelit se s jinými uživateli. V roce 1999 vznikla stránka LiveJournal. Tato síť umožňovala jednosměrné spojení na uživatelské stránky. Šlo prakticky o formu blogu s prvky sociální sítě.

Na počátku 21. století se objevila vlna sociálních sítí zaměřených na podnikatelské a technologické komunity. Nejznámější byla síť Friendster, která se zaměřila na opětovné setkání již dříve známých přátel. Friendster zaznamenala ve své době nečekaný úspěch v podobě vysokého zájmu, protože sdružovala nejen přátele v pravém slova smyslu, ale také osoby, s kterými uživatelé neměli tak blízký vztah. Po roce 2003 vznikly sociální sítě, které byly zaměřeny na určité skupiny lidí, např. k seznamování, podnikovou sféru apod. Mezi nejznámější služby patřila MyChurch, která sdružuje křesťany.

V následujících letech vzniklo mnoho dodnes významných sociálních sítí. V roce 2003 vznikly MySpace, LinkedIn a LastFM, v roce 2004 Facebook s Flickr, v roce 2005 YouTube a v roce 2006 zahájil provoz Twitter. MySpace se stal ve své době nejoblíbenější sociální sítí, k čemuž pomohla fakta, že uživatelé si mohli graficky upravovat své profily a přidávat multimediální obsah jako hudbu a videa. LastFM je zaměřena na hudební nadšence. LinkedIn jsou dnes oblíbená profesní sociální sítě. Flickr slouží jako prostředí ke sdílení obrázků. Facebook byl vytvořen jako prostředí pro spojení studentů na vysoké škole, ale během několika následujících let se použití rozšířilo pro širokou veřejnost a hojně se rozšířil napříč světem a věkovými kategoriemi. YouTube slouží ke sdílení především krátkých několikaminutových videí, což jsou nejčastěji hudební klipy a písničky. Twitter je síť založená na blogovacím principu. Nejnovější celosvětově významnou sociální sítí se stala Google+, která je podobně koncipovaná jako Facebook.⁴⁶

⁴⁶ Srov. PAVLÍČEK, A. *Nová média a sociální sítě*. Praha: Oeconomica, 2010, s.131-135.

3.2 Základní rozdělení sociálních sítí

Profilově založené sociálně sítě – jedinec má založen profil, je registrován pomocí e-mailu, jména atd. Jedná se o sítě Facebook, MySpace, Badoo.

Obsahově založené sociální sítě – v této sociální síti hraje obsah primární roli (hudba, fotografie) a až poté v sekundární roli veřejný profil jedince. Nejznámější sociální sítí, která je obsahově založená je YouTube.

Micro – blogovací sociální sítě – dovolují jedinci publikovat krátké zprávy. Jedná se zejména o blogy uživatelů, kteří publikují či vytvářejí blog pro svůj účel. Nejznámější sítí je zde Twitter.

Virtuální sociální sítě – jde o virtuální prostředí, ve kterém se jedinec online pohybuje, např. Second Life.

Sociální sítě typu „White – label“ – umožňují uživateli internetu vytvořit jejich verzi sociální sítě.⁴⁷

⁴⁷ Srov. POSPÍŠIL, J., ZÁVODNÁ, L. *Mediální výchova*. Kralice na Hané: Computer Media, 2009, s. 82.

3.3 SWOT analýza sociálních sítí

Tento rozbor má za cíl specificky a stručně nastínit silné a slabé stránky sociálních sítí, ale také případné hrozby a příležitosti, které se na sítích mohou vyskytnout.

Silné stránky	Slabé stránky
✓ Komunikace skrze internet, která spojuje milióny uživatelů po celém světě. ✓ Možnost ukončení komunikace. ✓ Čas na promyšlení odpovědi. ✓ Komunikace pro uživatele, kteří mohou odbourat stud, ostych. ✓ Navazování či udržování kontaktů. ✓ Rychlá a efektivní komunikace. ✓ Levná komunikace. ✓ Sdružování lidí za určitým cílem. ✓ Uživatel může zůstat v anonymitě na specifických sociálních sítích. ✓ Vlastní reprezentace osoby. ✓ Efektivní marketingový nástroj (propagace). ✓ Aplikace (hry, kvízy...).	✓ Možná ztráta soukromí (záleží na uživateli). ✓ Podporuje prokrastinaci a neefektivní způsob trávení volného času. ✓ Publikování, sdílení nesmyslných statusů či odkazů. ✓ Zahlcení nepotřebnými informacemi. ✓ Chybí neverbální komunikace, která je pro dorozumění důležitá. ✓ Možné nepochopení, nepochopení sdělené informací, což může zapříčinit konflikty.
Příležitosti	Hrozby
✓ Používat bezpečné heslo ✓ Sebe prezentace. ✓ Navazování nových vztahů. ✓ Možnost snazší propagace, inzerce, informování o novinkách určitých subjektů. ✓ Sdružování uživatelů za určitým účelem (pracovní příležitosti, besedy ...)	✓ Závislost na sociálních sítích ✓ Zneužití osobních informací ✓ Riziko poškození vlastní osoby (hanlivé fotografie, pomluvy ...) ✓ Anonymita ✓ Ztráta soukromí ✓ Zneužití důvěřivosti ✓ Viry, trojští koně, spamy ✓ Kyberšikana a její formy ✓ Možná izolovanost od společnosti.

Tabulka č. 1: SWOT analýza sociálních sítí

V oblasti silných stránek nejvíce dominuje komunikace, která umožňuje spojení uživatelů na sociálních sítích po celém světě. Překážkou už není vzdálenost a ani jiné geografické bariéry, protože je možné se spojit s lidmi, i když jsou oba komunikující na jiném kontinentu. S touto možností se také pojí navazování a udržování kontaktů. Na sociálních sítích, je možné se setkat s různě specifickými lidmi, s kterými lze navazovat bližší vztahy, přátelství, ale také nepřátelské vztahy, které jsou v prostředí sociálních sítí nebezpečné. Významnou silnou stránkou je rychlost, efektivita komunikace a relativně levná pořizovací cena, za kterou si lze připojení k internetu předplatit.

Další silnou stránkou je hraní her, testování pomocí kvízů, testů. Tyto aplikace mládež hojně využívá. Důležitou kladnou stránkou je i shromažďování uživatelů za určitým účelem, které může napomoci uskutečnění různých aktivit, koncertů nebo také diskutování na témata, která jedince spojují. Avšak nadměrná komunikace prostřednictvím sociálních sítí může vyvolat prokrastinaci a s ní spojený způsob trávení volného času. Mnoho dospívajících se s tímto jevem setkalo, proto je důležité, aby rodiče a pedagogové kladli důraz na motivaci a vedli mládež k aktivnímu trávení volného času. Slabší stránka sociálních sítí je absence neverbální konverzace, která může zapříčinit nepochopení, nepochopení sdělené informací. Další slabší stránkou je zahlcení nepotřebnými či nevhodnými informacemi a publikování a sdílení nesmyslných statusů a odkazů.

V oblasti hrozeb jednoznačně dominuje kyberšikana a její formy, které jsou více rozebrány ve čtvrté kapitole. Pozor bychom si měli dát na své osobní informace fotografie aj. a rozvážně volit, co na sebe na sociálních sítích prozradíme, jelikož všechny tyto informace jsou snadno zneužitelné. Další hrozbou je závislost, která může zapříčinit izolovanost od společnosti. Závislost se projevuje neustálým nutkáním mapovat, sledovat, komentovat statusy ostatních uživatelů a publikovat a aktualizovat své statusy. Proto je možné tímto ztratit soukromí a poškodit svou osobu nevhodnými fotografiemi, statusy, komentáři aj.

Nedílnou část SWOT analýzy představují příležitosti, které mohou napomoci inovovat a měnit strukturu sociálních sítí. Nejvyužívanější příležitostí je navazování nových vztahů, které mohou, ale nemusí být bezpečné. Podstatné je klást důraz na bezpečnost, která je mnohdy klíčová v odhalování rizika hrozeb, které se pojí s užíváním sociálních sítí.

3.4 Charakteristika sociálních sítí

Tato kapitola nás zasvětil do tajů sociálních sítí. Seznámíme se s nejpoužívanějšími sociálními sítěmi jak v ČR, tak ve světě. Přiblíží nám podstatu užívání a také funkce, kterými se pyšní určité sociální sítě. V neposlední řadě se seznámíme se statistickými počty uživatelů.

3.4.1 Facebook

Nejznámější a nejúžívanější společenská sociální síť vytváří sociální sítě za pomoci společných zájmů, přátelství, příslušnosti k určité skupině, společné události, sdílení multimediálních dat, zábavě apod. Facebook je založen zejména na vazbách mezi uživateli. Dnes už není problém najít staré známé, bývalé spolužáky, kamarády, s kterými jsme ztratili kontakt. Posláním této sociální sítě je, aby byly brány světa otevřenější. Díky Facebooku mohou být lidé v každodenním kontaktu.⁴⁸

Facebook uvádí statistické údaje za rok 2011:

- ✓ 845 miliónů registrovaných uživatelů, z toho aktivních je denně v průměru 483 miliónů uživatelů.
- ✓ Je k dispozici ve více než 70 jazycích.⁴⁹
- ✓ Průměrný uživatel má 130 přátel, je připojen do 80 skupin, stránek nebo událostí. Každý den přispěje třemi novými položkami na svůj profil.
- ✓ Nejpočetnější věková skupina je 18 – 24 let, poté 25 – 34 let a roste i skupina 65+.
- ✓ Rozložení pohlaví je rovnoměrné.⁵⁰

⁴⁸ Srov. PAVLÍČEK, A. *Nová média a sociální sítě*. Praha: Oeconomica, 2010, s. 133.

⁴⁹ Facebook.com. *Fact sheet* [online]. Dostupné z: <http://newsroom.fb.com/content/default.aspx?NewsAreaId=22> [cit. 23. 03. 12].

⁵⁰ Srov. PAVLÍČEK, A. *Nová média a sociální sítě*. Praha: Oeconomica, 2010, s. 136.

Vznik Facebooku

Za vznikem Facebooku stojí bývalý student Harvardské univerzity Mark Zuckerberg. Už v době studia tvořil stránky, které měly podobu sociálních sítí. Jeho první pokus byl ve druhém ročníku, kdy pomocí ukradených fotek vytvořil stránku, která umožnila hodnocení studentek. Stránka se velice rychle rozšířila i na servery okolních kampusů, proto netrvalo dlouho a univerzita stránku stáhla. Zuckerberg byl obviněn z úmyslného porušení autorských práv, pravidel univerzity a narušení soukromí za šíření digitálních fotografií. Ale to mu nezabránilo pracovat na další sociální síti, kterou by mohli využívat studenti i profesori z Harvardu, kteří by zde z vlastní vůle mohli sdílet své poznatky, fotografie, osobní informace a další podobné informace. Tento projekt měl zjednodušit proces seznamování mezi lidmi a zlepšit orientaci nově příchozích studentů. Dne 4. února 2004 spustil stránky pod názvem „Thefacebook“, přičemž název byl později změněn na „Facebook.“

Členství v síti bylo zpočátku určeno pouze pro studenty Harvardu, ale už v březnu expandoval na další americké univerzity, např. Stanford, Columbia a Yale. V září roku 2005 zpřístupnil Facebook pro všechny vysoké školy a později i pro významné firmy. O rok později byl na Facebook umožněn přístup i veřejnosti, podmínkou byla platná e-mailová adresa a věk nad 13 let.⁵¹

Jak se stát součástí této sociální sítě?

K připojení na tuto sociální síť postačí vyplnit jméno, e-mailovou adresu, heslo, pohlaví a datum narození. Je nutné souhlasit se smluvními podmínkami, na které přistupuje uživatel před užíváním Facebooku. Po přihlášení se zobrazí hlavní domovská stránka, která je rozdělená na oddíly.

✓ V horní liště stránky je uživatel informován o žádostech o přijetí přátelství, o nově příchozích zprávách a upozorněních, která poukazují na události a komentáře. V této liště najdeme i odkaz na náš vlastní profil, odkaz na nastavení soukromí, osobních údajů, odkaz na vyhledávání přátel.

⁵¹ Srov. PAVLÍČEK, A. *Nová média a sociální síť*. Praha: Oeconomica, 2010, s. 136-137 .

- ✓ V levé části se nachází používané aplikace, skupiny a zprávy.
- ✓ V pravé části jsou upozornění na události, narozeniny přátel, reklama apod.

K veřejné komunikaci a k šíření informací slouží tzv. zeď, na které lze s přáteli sdílet či publikovat nejrůznější stavy, poznámky, fotky, videa, odkazy. Tyto stavy, poznámky, fotky, videa, odkazy lze komentovat a označovat termínem „to se mi líbí“. Každý uživatel může podat o své osobě informace o rodinném stavu, zaměstnání, škole, kontaktní údaje. Tyto údaje ale nejsou povinné, je jen na nás, jaké informace zveřejníme a popřípadě s kým je budeme sdílet. Uživatelé se mohou stát skrze svůj profil fanouškem nějaké stránky či skupiny, ve kterých lze komunikovat o společných zájmech. Dále se uživatelé mohou přihlásit ke zveřejněné události, např. setkání křesťanů, která se uskuteční v určitý den na určitém místě. Pokud máme o tuto událost zájem, můžeme se přidat virtuálně, aby účastníci věděli, kolik na setkání křesťanů dorazí lidí.⁵²

Skupiny a události mohou vytvářet i samotní uživatelé. Využívají se ke shromáždění osob s podobným zájmem. Tyto skupiny mohou být uzavřené, utajené či otevřené. Uživatelé mohou také využívat různé aplikace, kterými se myslí třeba hry a kvízy, jimiž se může jedinec zabavit.⁵³

3.4.2 Twitter

Jde o rozšířenou a oblíbenou sociální síť, která pracuje na bázi microbloggingu. Tato síť je nejvíce rozšířena ve světě. V ČR zatím svou oblibu příliš nezískala, protože není dostupná v českém jazyce. Pomocí microbloggingu je možno informovat rodinu, přátele, spolupracovníky o vašem momentálním stavu, a to pomocí krátkých zpráv, které se nazývají tweety.⁵⁴ Tyto zprávy mohou mít jen 140 znaků. Vzkazy se zobrazují na stránce uživatele, ale zároveň i na stránkách uživatelů, kteří jsou jeho odběrateli (followers). Obliba této sociální microblogovací sítě tkví v tom, že je možné

⁵²Srov. BEDNÁŘ, V. *marketing na sociálních sítích: prosad'te se na Facebooku a Twitteru*. Brno: Computer Press, 2011, s. 12-24.

⁵³ Srov. PAVLÍČEK, A. *Nová média a sociální síť*. Praha: Oeconomica, 2010, s.137 – 144.

⁵⁴ PAVLÍČEK, A. *Nová média a sociální síť*. Praha: Oeconomica, 2010, s. 145 – 148.

se dozvědět vše, co vás zajímá, např. sledovat celebrity, číst zpravodajství apod. Twitter slouží především k výměně informací.⁵⁵

Historie Twitteru

Za zakladatele se pokládá Jack Dorsey, kterého v roce 2006 napadla myšlenka, jak by se dalo komunikovat v menší skupině lidí. Tato komunikace by probíhala pomocí krátkých textových zpráv, ve kterých by si navzájem sdělovali, co právě dělají, o čem přemýšlí apod. První zpráva od Dorseyho mířila k jeho spolupracovníkům a zněla „*Just setting up my twttr.*“ První název měla tato služba tedy „twttr“, později byl název přejmenován na Twitter. Twitter znamená „cvrlikání či štěbetání ptáků.“

V roce 2006 byl představen veřejnosti, o rok později v Los Angeles vyhrál webovou soutěž v kategorii blogů a byl spuštěn pro veřejnost.⁵⁶

K registraci postačí platná e-mailová adresa, celé jméno, uživatelské jméno a heslo. Po zaregistrování na tuto síť se zobrazí stránka podobná Facebooku, ale je mnohem přehlednější a jednodušší, protože nenabízí tolik funkcí jako Facebook a jiné obdobné sociální sítě.

3.4.3 Myspace

Internetová sociální síť Myspace znamená v českém překladu „můj prostor“.⁵⁷ Myspace se zaměřuje prioritně na hudbu, filmy, hry. Diskuze na tato témata mají pomoci spojit kulturní dění mezi lidmi. Nutná je registrace a věk nad 14 let. Poslání Myspace je podobné jako u Facebooku – být v každodenním kontaktu s přáteli, rodinou a využívat k tomu komunikaci přes chat, posílání zpráv apod. Myspace navíc umožňuje přehrávání hudby, tvorbu playlistu a v neposlední řadě nakupování hudby přes Apple iTunes.⁵⁸ Cena za jednu píseň se pohybuje okolo 0,99\$. V osobním profilu mají

⁵⁵HANDL, Jan. *Twitter pro začátečníky* [online]. Dostupné z: <<http://www.lupa.cz/clanky/twitter-pro-zacatecniky/>> [cit. 09. 03. 12].

⁵⁶PAVLÍČEK, A. *Nová média a sociální sítě*

⁵⁷ZÁŠKOLNÝ, J. *Sociální sítě. Myspace* [online]. Dostupné z: <<http://www.socialnisite.123abc.cz/myspace>> [cit. 09. 03. 12].

⁵⁸Jde o bezplatnou aplikaci pro PC. Umožňuje organizovat a přehrávat v počítači digitální hudbu a videa.

uživatelé velkou volnost. Je zde prostor k vlastní prezentaci, díky které získává stránka na osobitosti. Vzhled je možné upravovat pomocí motivů a editorů. Barevné kombinace můžeme doplnit volitelnými motivy (např. nálady, kalendář, informace o vlastní osobě, fotografie atd.).⁵⁹

V České republice se síť nerozšiřuje, a to z důvodu absence českého jazyka.

3.4.4 YouTube

Jde o nejrozsáhlejší internetové stránky s videi (hosting server pro sdílení videosouborů), které vzniklo v roce 2005. Od tohoto roku nabízí miliardám uživatelů možnost sledovat, objevovat, sdílet vlastní videa. Dále poskytuje fórum, pomocí něhož se mohou uživatelé inspirovat či informovat ostatní po celém světě. Může sloužit také jako distribuční platforma pro tvůrce vlastního obsahu a vyjádření.⁶⁰

Pokud nemá jedinec zájem o publikování, komentování, hodnocení videí a vystačí si jen s jejich sledováním, nemusí se registrovat. V opačném případě je možné videa publikovat, hodnotit a komentovat.

Každé video lze sdílet na sociálních sítích, e-mailech, blozích apod. Tato sociální síť patří mezi pět nejnavštěvovanějších.⁶¹

Statistika YouTube:

- ✓ Každý den si uživatelé přehrají více než čtyři miliardy videí.
- ✓ 70% provozu pochází z oblastí mimo USA.
- ✓ Službu navštíví každý měsíc 800 miliónů uživatelů.
- ✓ Služba je přeložena do 54 jazyků a lokalizována do 39 zemí.
- ✓ YouTube obsahuje tisíce celovečerních filmů.
- ✓ Téměř 17 miliónů uživatelů propojilo svůj účet YouTube se sociální sítí (např. Facebook, Twitter atd.).⁶²

⁵⁹ PAVLÍČEK, A. *Nová média a sociální sítě*. Praha: Oeconomica, s. 2010, s. 153.

⁶⁰ YouTube.com. *O službě YouTube* [online]. Dostupné z: <http://www.youtube.com/t/about_youtube> [cit. 09. 03. 12].

⁶¹ PAVLÍČEK, A. *Nová média a sociální sítě*. Praha: Oeconomica, 2010, s. 159.

⁶² YouTube.com. *Statistiky* [online]. Dostupné z: <http://www.youtube.com/t/press_statistics> [cit. 09. 03. 12].

3.5 České sociální sítě

V ČR se vedle celosvětově oblíbené sociální sítě Facebook objevují české sítě, které jsme mohli zaznamenat od poloviny devadesátých let. Jde o sociální síť Libimseti.cz, Lide.cz, Spoluzaci.cz.

3.5.1 Libimseti.cz

Libimseti.cz je komunitní server, který vznikl v roce 2002. Zaměřoval se na hodnocení fotek registrovaných uživatelů. Jeho návštěvnost vzrostla v době, kdy hodnotit mohli i neregistrovaní uživatelé. Tato síť se prioritně zaměřuje na seznamování a navazování vztahů. Efektivnější seznamování zajistí profil, který může obsahovat fotografie, informace, které mohou napovědět o povaze, zájmech, co kdo má a nemá rád, o oblíbené muzice, filmech, intimitě apod. V profilu lze uvést ideál partnera, kterého uživatel hledá. Pomocí těchto informací lze vyhledávat protějšky.

Libimseti, ale nabízí mnohem více služeb než jen hodnocení fotek a seznámení. Uživatelé se mohou zapojit do diskusních fór a do chatové komunikace. Dále nabízí službu LibimsetiLife, což je stránka která informuje uživatele o konajících se setkáních „tváří v tvář,“ kde mají možnost, seznámit se osobně se svými virtuálními partnery. Oblíbenost si také vysloužilo vlastní internetové rádio a online hry. Tato síť vydává i svůj magazín.⁶³

Na stránkách libimseti.cz je uvedena tato statistika:

- ✓ 1.200 000 zaregistrovaných aktivních uživatelů.
- ✓ 200 000 připojených uživatelů za den, z toho 85.000 tvoří ženy.
- ✓ Přes 450 000 připojených uživatelů za týden, z toho tvoří 200 000 ženy.
- ✓ 43% uživatelů serveru je ve věku 21 – 35 let a 42% ve věku 15 – 20 let.⁶⁴

⁶³ KRÁLÍČEK, P. *Libimseti.cz* [online]. Dostupné z: <<http://irecenze.net/libimseti/>> [cit. 10. 03. 12].

⁶⁴ LÍBIM SE TI.CZ. *Linkuj na Libim se ti.cz* [online]. Dostupné z: <<http://linkuj.libimseti.cz/>> [cit. 11. 03. 12].

3.5.2 Lide.cz

Jedná se o jeden z českých nejoblíbenějších komunitních serverů, který se může pyšnit čtyřmi milióny profilů. Tento portál je provozovaný serverem seznam.cz. Vznikl v roce 1997 a až do roku 2002 sloužil primárně jako služba pro vyhledávání e-mailových adres. V současnosti slouží především k seznamování a zprostředkování vztahů mezi lidmi, které lze hledat podle vlastních kritérií (např. podle věku, bydliště apod.)

Server, nabízí zábavné služby – chatovací či diskusní fóra, online rádio, profily uživatelů s fotkami, které lze hodnotit, videa, hry nebo si mohou vést internetové deníčky, tzv. blogy. Novinkou lide.cz je služba výuka, která spočívá v tom, že uživatel může bezplatně navštěvovat jazykové kurzy, např. angličtinu, němčinu atd. Lide.cz je inovativní server a je evidentní, že se tento server bude nadále rozšiřovat a inovovat další služby.⁶⁵

Server navštěvuje nejvíce věková kategorie 15 – 34 let, přičemž poměr mezi ženami a muži je vyrovnaný. Každý uživatel stráví na tomto serveru zhruba čtyři hodiny měsíčně. Průměrná denní návštěvnost se pohybuje okolo 194 630 uživatelů.⁶⁶

3.5.3 Spoluzaci.cz

Portál slouží k virtuálnímu setkávání lidí, kteří spolu studovali nebo momentálně studují, a to na základní, střední či vysoké škole. Uživatelé jej využívají především ke komunikaci mezi sebou, domlouvání třídních srazů apod. Na hlavní stránce jsou školy seřazeny podle měst a jejich částí. Pokud jejich třída neexistuje, mohou ji založit. Vyhledávat lidi je zde možné podle jmen, roku ukončení školy nebo okresu.

Do třídy lze vstoupit na základě kontrolní otázky nebo pomocí žádosti o vstup do třídy zaslané správci třídy, kterého každá třída má. Správce se o třídu stará, může vytvářet ankety, upravovat vzhled hlavní stránky třídy atd. Na stránce třídy nalezneme

⁶⁵ MARTINEK, O. *Lide.cz* [online]. Dostupné z: <<http://irecenze.net/lide-cz/>> [cit. 10. 03. 12].

⁶⁶ Lidé.cz. *Produktový list* [online]. Dostupné z: <http://1.im.cz/r2/onas/prod/prod_lide.pdf?2010-10-07&fb_source=message> [cit. 19. 03. 12].

seznam spolužáků, diskusní fórum, fotografie, informace o posledních návštěvách třídy a nástěnku sloužící k aktuálním informacím a sdělením.⁶⁷

Nejsilnější zastoupení mají uživatelé ve věku 25 – 34 let se středoškolským vzděláním. Průměrná denní návštěvnost dosahuje 67 129 uživatelů. Průměrný čas strávený uživatelem na serveru je cca 16 minut. Server navštěvuje 45% mužů, 55% žen.⁶⁸

⁶⁷ Irencenze.net. *Spoluzaci.cz* [online]. Dostupné z: <<http://irecenze.net/spoluzaci/>> [cit. 22. 03. 12].

⁶⁸ Seznam.cz. *Spolužáci.cz* [online]. Dostupné z: <<http://onas.seznam.cz/cz/spoluzaci-cz.html>> [cit. 22. 03. 12].

4 RIZIKA NA SOCIÁLNÍCH SÍTÍCH A JEJICH PREVENCE V OBDOBÍ PŘECHODU ZE ZÁKLADNÍ NA STŘEDNÍ ŠKOLU

V této kapitole si nastíníme hned několik důležitých informací, které nám pomohou pochopit problematiku rizik na sociálních sítích. Nejprve se zaměříme na cílové skupiny, které budou hrát hlavní roli v praktické části. Jelikož budeme zkoumat žáky devátých tříd základní (první cílová skupina) a žáky prvního ročníku střední školy (druhá cílová skupina), rozdělili jsme si vývojové etapy na pubescenta a adolescenta, ale tyto etapy mají velmi široké věkové rozpětí, které nemůžeme jednoznačně použít na naše cílové skupiny, proto je nutno je brát s nadhledem, protože každý jedinec je individuální. Nelze měřit každého jedince podle přesných definic, jelikož čtrnáctiletý žák, může vykazovat adolescentní chování. Dále se v této kapitole seznámíme s riziky, s kterými je možné se setkat na sociálních sítích a internetu. Stručně a jasně si vysvětlíme, jaké jsou typy rizik, jak se projevují apod. V poslední části se stručně dotkneme prevence rizik na sociálních sítích a uvedeme si nejznámější preventivní projekty, které se zabývají riziky, které se pojí s užíváním internetu jako celku.

4.1 Cílové skupiny a jejich vývojové faktory v období přechodu ze základní na střední školu

Dospívání lze považovat za přechodnou stanici mezi dětstvím a dospělostí. Jedná se o období mezi desátým a dvacátým rokem každého jedince. Nejčastějším specifickým faktorem dospívání je přechod ze základní školy na střední školu nebo na střední odborné učiliště. Součástí přestupu na jinou střední školu je i volba budoucího povolání, což je důležitým krokem každého dospívajícího jedince. S tím souvisí určité životní změny, které se týkají psychického, fyzického i sociálního života dospívajícího. Tento vývoj také závisí na kulturních a společenských podmínkách, které má každý adolescent odlišné.⁶⁹

Z pohledu sociální pedagogiky je důležité si uvědomit konkrétní vývojové faktory a rysy adolescentů a pubescentů, které je v jejich chování a jednání s lidmi mohou

⁶⁹ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I. Dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005, s. 321 – 324.

ovlivňovat. Dále je nedílnou součástí snaha zpříjemňovat prostředí, ve kterém se volný čas dospívajících odehrává, a také vytvářet motivaci, která (pokud je dobrá a efektivní) může být prvním impulzem ke společensky žádoucímu trávení volného času.

Vývoj u dospívajícího jedince patří mezi nejbouřlivější, nejdramatičtější a biodromálně nejzajímavější etapy v lidském životě. Protože v tomto období dochází k disonanci jedince, je důležité klást důraz na výchovu jak v rodině, tak i ve škole, jelikož vlivem nedostatečné výchovy či motivace jedince mohou tyto faktory vést k nevhodnému trávení volného času. Důležitou roli v tomto hraje vrstevnická skupina, která ve velké míře ovlivňuje dospívajícího. Zejména v jednání a přejímání určitých norem a hodnot, jako jsou např. styl vyjadřování či přejímání módních prvků oblékání.

70

Jak bylo zmíněno, velkým mezníkem v životě dospívajících je přechod ze základní školy na střední školu, což vede k nejistotě a tísní z adaptace na nové prostředí. Na základní škole jsou žáci ve stejné vrstevnické skupině po celou dobu školní docházky, pojí je mnoho společných zážitků, zkušenosti a vztahy mezi nimi. S nástupem na střední školu přicházejí obavy z nového prostředí, jiné vrstevnické skupiny, pedagogů a těžšího učiva. Klíčový význam má pro dospívajícího i dojíždění na střední školu nebo také ubytování v domovech mládeže. Tyto faktory velice ovlivňují jejich chování, jednání a způsob trávení volného času. Jejich sociální síť osob se značně vyvíjí a roste neuvěřitelným způsobem. Přesto je každý jedinec individuální, a proto nelze přesně měřit, nakolik ho tyto faktory ovlivňují.⁷¹

V posledních letech se trávení volného času mládeže výrazně změnilo vlivem stále se rozvíjejících informačních technologií, které umožňují komunikaci zvláště prostřednictvím internetu. Tato komunikace mládež velice láká, protože je spojená s disinhibicí. Mnoho pubescentů a adolescentů tráví volný čas komunikováním skrze sociální sítě, což může ovlivnit vytváření, zachování nebo změnu postojů a mínění na danou situaci.⁷²

Za pubescenta považujeme jedince od 11 do 15 let. Toto období nazýváme fází vlastní puberty. Vyznačuje se „přechodem od dětství do dospělosti, od nesamostatnosti

⁷⁰ VAŠUTOVÁ, M. *Pedagogické a psychologické problémy dětství a dospívání*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta, 2005, s. 63.

⁷¹ VAŠUTOVÁ, M. *Pedagogické a psychologické problémy dětství a dospívání*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta, 2005, s. 57-59.

⁷² KLAPILOVÁ, S. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Olomouc: Univerzita Palackého, Polygrafické středisko VUP, 2001, s. 56-57.

k samostatnosti, od závislosti na dospělých k nezávislosti, od neodpovědnosti k morální zodpovědnosti. Od výchovy k převaze sebevýchovy“.⁷³ U dospívajícího je znát rozkolísanost a proměnlivé postoje. Toto období je pro člověka nejzávažnější a nejkritičtější, protože se formuje jeho osobnost, což může zapříčinit konflikty s autoritami. Je narušena rovnováha základních psychických funkcí. Jeho sebehodnocení je vágní, opírá se o názory a postoje autorit.

D. Elkind uvádí varianty egocentrismu, který se projevuje v období pubescentním:

- ✓ Hyperkritičnost – může se projevovat nejistotou a odmítáním pochybností a kompromisů.
- ✓ Sklon k polemizování – ověřování názorů, postojů mezi vrstevníky.
- ✓ Klam – jen mé myšlenky a pocity jsou originální a výjimečné.
- ✓ Vztahovačnost – radikální projevy chování.

Důležitým faktorem je sebeakceptace (přijetí sama sebe). Sebeakceptace závisí na přijetí vrstevníků – identita skupinová, která vytváří konformní chování, oddanost k normám, hodnotám dané skupiny, způsobu vyjadřování. Pubescent je schopný téměř čehokoliv pro získání dobré pozice ve vrstevnické skupině. Vztahy ve skupině jsou soudržné a velice často si její členové přátelství něčím dokazují.⁷⁴

Adolescent je jedinec od 15 do 21/22 let. Jde o druhou fázi dospívání, která se vyznačuje zkldněním vývoje a stabilizací povahových vlastností. V dospívající osobě probíhá „výrazný posun od závislosti k nezávislosti, od lability ke stabilitě, od subjektivnosti k vyšší objektivitě, od nejasných představ o sebeuplatnění k cílům reálnějším.“⁷⁵ Už po staletí dochází k sekulární akceleraci, tzn. urychlování růstu a vývoje. Osobnostní a emoční rozvoj nabývá největší intelektuální potencionality. Jedinec se stabilizuje a ztotožní se svou sexuální identitou. Postupně přebírá odpovědnost za sebe a opouští přehnaný důraz na vlastní „já“ včetně pocitů

⁷³ VAŠUTOVÁ, M. *Pedagogické a psychologické problémy dětství a dospívání*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta, 2005, s.58.

⁷⁴ VAŠUTOVÁ, M. *Pedagogické a psychologické problémy dětství a dospívání*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta, 2005, s. 62-63.

⁷⁵ VAŠUTOVÁ, M. *Pedagogické a psychologické problémy dětství a dospívání*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta, 2005, s. 65.

sebezdůrazňování, proto se také prohlubuje společenský cit (přátelskost, snaha a pomoc atd.).⁷⁶

Toto období je označováno jako „psychosociální moratorium“, které se může projevovat v odmítání dospělosti. Adolescent projevuje potřebu odkladu, odložení něčeho, na co se necítí zralý. Odmítá jakékoliv řešení, odmítá životní styl i hodnoty svých rodičů. Dospívající touží po vlastním životě bez starostí. Vztahy k vrstevníkům jsou hlavním faktorem v pubescenci, ale jejich působnost a ovlivňování přetrvává po celé období druhé fáze dospívání. Adolescent má k vrstevníkům silné vztahy, které se postupně formují až na celý život. Tráví s nimi většinu volného času, navštěvují koncerty, kina, realizují své zájmy. Podstatné je, do jaké party se dospívající dostane, protože tyto osoby ovlivňují jedince jak v osobnostním růstu, tak i v těch ostatních stránkách.⁷⁷ Nedílnou součástí je navazování partnerských i sexuálních vztahů. Jelikož dospívající má neobyčejně silný sexuální pud, je příznačné, aby se o těchto věcech podávaly informace a diskutovalo se o nich.⁷⁸

Přesto opakujeme, tyto definice musíme brát s nadhledem a s ohledem na naše cílové skupiny, které jsou předmětem praktické části. Jak už bylo zmíněno rozptýl pubescence a adolescence je od 11 let do 21/22 let, proto berme v úvahu naše cílové skupiny, které do těchto kategorií spadají, přesto nelze přesně vymezit každého jedince jednoznačně a podle přesných měřítek.

4.2 Rizika na sociálních sítích – nebezpečné komunikační praktiky

Internet je zneužitelný jako každá lidská aktivita, proto nese množství skrytých rizik. Největší nebezpečí nenese technologie jako taková, ale „lidský faktor“, tj. důvěřivost uživatelů jak ke svým blízkým, tak i k technologiím. Je důležité si uchovat své soukromí a klást důraz na bezpečnost na internetu.⁷⁹

⁷⁶ Tamtéž. s. 63-67.

⁷⁷ Tamtéž. s. 65-70.

⁷⁸ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I. Dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005, s.382.

⁷⁹ KOPECKÝ, K. *Moderní trendy v e-komunikaci* Olomouc: Hanex, 200, s. 13.

4.2.1 Kyberšikana a její formy

Rozvoj dnešních komunikačních prostředků je velice rychlý. Přináší nám levné dorozumívání s okolím, blízkými apod., ale to vše má i svou stinnou stránku, která se nazývá kyberšikana. Nejde o klasickou šikanu tváří v tvář, ale o novou podobu, která nemá žádné svědomí, limity či hranice. Je to krutá psychologická zbraň, která má nepředstavitelný vliv na dítě. Kyberšikanu definují Hinduja a Patchin⁸⁰ jako „*záměrnou, opakovanou a zraňující činnost využívající počítač, mobilní telefon a jiné elektronické přístroje.*“ Kyberšikana se tedy většinou odehrává online v prostředí internetu. Má mnoho podob a forem (cyberstalking, flaming, cybergrooming), které jsou rozepsány níže. Slovo je přebráno z anglického slova *cuberbully* (též *cuber bully*), tzn. kyberšikana.⁸¹

Cyberstalking – stalking je odvozen z anglického „stalk“ stopovat, plížit se. Je označován, jako akt následování, pozorování, komunikování nebo hrozivého a nebezpečného přibližování se ke druhé osobě, která může nabývat až obsesivního charakteru. Tento zájem a vpád do soukromí může přicházet jak od známého (často od ex-partnera), tak od cizího člověka, který touží po intimním vztahu. Tato invaze se projevují různým způsobem. Pronásledovatel se snaží o psanou a verbální komunikaci se svou obětí, žádá ji o zapojení do vztahu, obtěžuje, sleduje a kontroluje ji. Takové chování se může projevovat v zanechávání nepřístojných vzkazů na chatu, zasílání virů, šíření pomluv, vydávání se za ni. Online stalking má tři hlavní specifické rysy. Ve většině případů pronásledování provádějí bývalí partneři, většina pronásledovaných jsou ženy a většina pronásledovatelů jsou muži, pronásledovatelé jsou motivováni touhou kontrolovat oběť.⁸²

Cybergrooming – jde o chování uživatelů, které má v dítěti vyvolat falešnou důvěru a připravit ho na schůzku, jejímž cílem je nezletilou/zletilou oběť pohlavně zneužít,

⁸⁰ VAŠUTOVÁ, M. a kol. *Proměny šikany ve světě nových médií*. Ostrava : Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2010, s. 75.

⁸¹ VAŠUTOVÁ, M. a kol. *Proměny šikany ve světě nových médií*. Ostrava : Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2010, s. 85.

⁸² DIVÍNOVÁ, R. *Cybersex: forma internetové komunikace*. Praha: Triton, 2005. s. 82.

fyzicky napadnout nebo donutit k terorismu. Útočník s obětí komunikuje prostřednictvím chatu, SMS zpráv, ICQ, Skypu atd.

Jde o velice zákeřný způsob zneužití dětské důvěřivosti, naivity, touhy po přátelství i dobrodružství. Nemusí se jednat o krátkodobé a přímé manipulování. Oběti kybergroomingu komunikují s útočníky i několik let.⁸³

Průběh budování závislosti probíhá přibližně takto:

- ✓ Vzbuzení důvěry a snaha izolovat oběť od okolí.
- ✓ Podplácení dárky, penězi, budování přátelského vztahu.
- ✓ Získávání nebezpečných materiálů k vydírání.
- ✓ Emocionální závislost na útočnickovi.
- ✓ Osobní schůzka.
- ✓ Zneužití, napadení, vydírání.⁸⁴

Pokud útočník získá nebezpečné materiály, kterými může dítě vydírat a vyhrožovat, je možné, že se dítě pod takovým nátlakem zhroutí nebo podlehne či vyjde vstříc útočnickovi.⁸⁵

Flaming (rozohňování) – jde o umístování vědomě nepřátelských a urážlivých vzkazů na internet s cílem někoho iritovat a urazit. Probíhá mezi dvěma či více protagonisty, kteří se hádají navzájem. Jde většinou o krátkodobý konflikt. Za flaming mohou být považovány i popudlivé zprávy zaslané e-mailem nebo skrze SMS.⁸⁶

Harassment (obtěžování) – jedná se o obtěžování pomocí urážlivých nebo výhružných zpráv doručovaných oběti prostřednictvím SMS, e-mailů nebo také skrze sociální sítě. Oběť je nepřetržitě zraňována. Obtěžování je opakované, jednostranné. Protagonistou je pouze jedna osoba.

⁸³ VAŠUTOVÁ, M. a kol. *Proměny šikany ve světě nových médií*. Ostrava : Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2010, s. 83.

⁸⁴KOPECKÝ, K., KREJČÍ, V. *Kybergrooming* [online]. Dostupné z: <<http://cms.e-bezpeci.cz/content/view/42/35/lang,czech/>> [22. 03. 12].

⁸⁵KOPECKÝ, K., KREJČÍ, V. *Kybergrooming* [online]. Dostupné z: <<http://cms.e-bezpeci.cz/content/view/42/35/lang,czech/>> [22. 03. 12].

⁸⁶ VAŠUTOVÁ, M. a kol. *Proměny šikany ve světě nových médií*. Ostrava : Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2010, s. 85.

Denigration (pomlouvání) – oběť je zesměšňována za „zády“. Útočník zveřejní o oběti informace (verbální, grafické, zvukové), ale také nepravdivé, urážlivé či dokonce hanlivé. Nejčastější výskyt těchto „pomluv“ je na sociálních sítích, diskuzních fórech či webech.

Impersonation (vydávání se za někoho) – tento pojem se často pojí s krádeží identity (identity theft), útočník má přístupové heslo nebo identifikační údaje oběti a využívá je k negativní komunikaci, napodobuje myšlení oběti. Jde většinou o studenty, kteří díky cizí identitě zasílají výhrůžné a kruté zprávy učitelům nebo jiným příjemcům, které chtějí ranit. Nevina se prokazuje velmi obtížně.

Odhalení a podvod (outing and trickery) – tato forma kyberšikany se dotýká zveřejňování soukromých, intimních a tajných informací oběti, které sama nezamýšlela zveřejnit. Jedná se hlavně o intimní fotografie a videa. Má dvě formy. První z nich je outing (odhalení), což znamená, že agresor přijme intimní či soukromé informace, které následně přepoše další osobě. Druhou z nich je Trickery (podvod). Ten může být součástí odhalení. Agresor pod příslibem zachování soukromí z oběti prozíravě vymámí intimní sdělení a následně ho úmyslně zveřejní.

Vyloučení (exkluze) – nebezpečná forma kyberšikany, která může zapříčinit u mladých lidí emoční deprivaci. Online vyloučení probíhá v hrách, blozích, diskuzích a samozřejmě také na sociálních sítích vyloučením ze seznamu přátel (Facebook).⁸⁷

4.2.2 Další rizika na sociálních sítích ve zkratce

Pharming – krádež osobních údajů. Jsou získávány po infikování počítače zákeřným programem. Oběti je poté místo požadované oficiální stránky podstrčena falešná stránka. Tímto způsobem sbírá hesla a přístupové údaje za účelem zneužití.

⁸⁷VAŠUTOVÁ, M. a kol. *Proměny šikany ve světě nových médií*. Ostrava : Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2010, s. 85.

Spamy (nevyžádaná sdělení) – jsou to nevyžádané informace. Většina těchto zpráv pobízí příjemce k jejich šíření, proto může dojít k prozrazení důvěryhodných informací a ztrátě věrohodného odesílatele.

Phishing – krádeže údajů, které se vztahují k odcizení jména a hesla. Jako příklad poslouží falešný e-mail, který imituje sdělení odeslané z banky. V této zprávě může jít o požadavek o ověření totožnosti, avšak po kliknutí na odkaz je uživatel převeden na falešnou stránku.⁸⁸

4.3 Prevence rizik objevujících se na internetu

Je třeba si uvědomit, že kyberšikana je značnou hrozbou, protože se dotýká velkého počtu lidí. Je důležité mít na paměti, že neexistuje žádná absolutně účinná obrana proti ní. Dnešní technologie se neustále mění a se změnami se objevují i nová rizika. Proto je nutné stále proti novým hrozbám bojovat a neusnout na vavřínech. Na šíření nebezpečných komunikačních praktik má podíl akcelerace vývoje technologií, která vytváří ideální prostředí pro kyberšikanu. Záleží na každém jedinci, jak se k možnostem, které technologie má, postaví, protože informační a komunikační technologie nejsou jen zbraně, ale i nástroje, které nám usnadňují každodenní život.

Komplexní strategie prevence kyberšikany vyžaduje spolupráci rodičů, učitelů, policistů, zaměstnanců státní správy, ale i samotných dětí.

4.3.1 Prevence na školách

Úlohou pedagoga je:

- ✓ **Posilovat empatii u žáků** – posilovat citlivost a ohleduplnost. (Žáci si nemusí uvědomovat, že činy mohou jinému ublížit).
- ✓ **Zlepšovat atmosféru ve třídě** – aktivity zaměřené na zlepšování vztahu a soudržnosti ve třídě, např. společné projekty, skupinový styl učení.

⁸⁸ KOPECKÝ, K. *Moderní trendy v e-komunikaci*. Olomouc: Hanex, 200, s. 16 – 18.

- ✓ **Vést k úctě vůči druhým** – chovej se tak, jak bys chtěl, aby se ostatní chovali k tobě.
- ✓ **Dávat pozitivní zpětnou vazbu** – je vhodné zvolit správná slova. Např.: Líbí se mi, že nepomlouváš. / Líbí se mi, že umíš udržet tajemství.
- ✓ **Vytvářet dobré vztahy mezi učiteli a žáky** – důvěra hraje velkou roli v pozici učitel/žák. Pokud žák má důvěru k učiteli, je možné, že se s problémem obrátí na něj.

Nezbytnou součástí prevence je, aby žákům a studentům bylo přesně, výstižně řečeno a definováno, co kyberšikana znamená. Díky vštěpení informací si žák může uvědomit vlastní zranitelnost a nebrat úskalí internetu na lehkou váhu. V rámci vedení školy by se měly pořádat různé prezentace, semináře a přednášky na dané téma a studenti by měli mít možnost o něm diskutovat. Aby pedagog dobře děti poučil, sám se musí v daném tématu orientovat. Je potřeba, aby pedagogové absolvovali školení a zajímali se o tuto problematiku.⁸⁹

4.3.2 Preventivní programy

Projekt E- Bezpečí – jde o celorepublikový projekt, který je zaměřen na prevenci nebezpečných internetových fenoménů, jakými jsou např. rizikové chování na internetu, riziková e-komunikace apod. Jeho provoz byl zahájen v roce 2008 a je realizován Centrem prevence virtuální komunikace Pedagogické fakulty Univerzity Palackého. Projekt je zejména zaměřen na kyberšikana a sexting, cybergrooming, cyberstalking, stalking, rizika na sociálních sítích, hoax a zneužití osobních údajů v prostředí elektronických médií.

Tento projekt pracuje na bázi terénní práce s nejrůznějšími cílovými skupinami. Především je určen žákům a studentům, učitelům, preventistům patologických jevů, metodikům prevence, policii, manažerům prevence kriminality, vychovatelům, pracovníkům OSPODU a dále také rodičům. Projekt nabízí přednášky/besedy na specifická témata, koná preventivní vzdělávací akce apod. Besedy či přednášky mají za úkol mapovat nebezpečné jevy v prostředí internetu, jejich prevenci a obranu proti

⁸⁹ VAŠUTOVÁ, M. a kol. *Proměny šikany ve světě nových médií*. Ostrava : Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2010, s. 102 – 103.

nim. Tyto besedy/přednášky jsou doprovázeny videoukázkami a prezentacemi. Představu o hrozbách zajišťují modelové situace a skutečné kauzy ze života obětí.

E-bezpečí dále realizuje výzkumná šetření, která se zaměřují na rizikovou komunikaci v prostředí internetu, provozuje online poradnu, vydává informační tiskoviny pro žáky a učitele. Projekt je podporován granty a dotacemi např. Statutárním městem Olomouce, Olomouckého kraje, Ministerstva nitra, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR a dalších. Dále s projektem spolupracuje Policie ČR.

E-bezpečí realizuje placené formy vzdělávání o problematice internetu. V roce 2009 získala 3. místo v národním kole Evropské ceny prevence kriminality MVČR.⁹⁰

Projekt Saferinternet.cz – je podporován Národním centrem bezpečného internetu, spolufinancovaný Evropskou komisí. Je to neziskové nevládní sdružení, které bylo založeno v roce 2006 pod názvem Online Safety Institute později v roce 2011 bylo přejmenováno na Národní centrum bezpečnějšího internetu (NCBI). Sdružení má za úkol přispívat k bezpečnějšímu užívání internetu, moderních informačních a komunikačních technologií, k osvojení etickým norem v online komunikaci. Také se zaměřuje na předcházení a snižování možných sociálních rizik, které se vyskytují na sociálních sítích. NCBI je členem evropské sítě národních osvětových center bezpečnějšího internetu INSAFE a spolupracuje s mezinárodní sítí horkých linek INHOPE. Dále realizuje mnoho projektů, jeden z nejznámějších je Saferinternet.cz. Projekt se snaží o zvyšování povědomí o bezpečnějším užívání internetu. Nabízí pomoc a bojuje proti šíření pedofilního a extremistického obsahu na internetu.

NCBI nabízí semináře, přednášky, školení, konference, které jsou zaměřené na oblast bezpečnějšího užívání internetu a prevenci internetové kriminality. Sdružení sleduje trendy a přináší k nim aktuální informace. Nejdůležitější pro pedagogickou činnost je pořádání seminářů pro pedagogické pracovníky, žáky i rodiče žáků. Opatřuje lektorský tým centra, který je složený z psychologů, pedagogů, sociálních pracovníků a ICT specialistů.⁹¹

⁹⁰ Kopecký, K. Základní informace o projektu. [online]. Dostupné z: <<http://www.e-bezpeci.cz/index.php/o-projektu/oprojektu>> [23. 05. 12].

⁹¹ Národní Centrum Bezpečnějšího Internetu. *O nás*. [online]. Dostupné z: <<http://www.saferinternet.cz/o-nas>> [24. 05. 12].

Aktivity zaštitěné pod projektem saferinternet.cz:

Jde o výchovně vzdělávací stránky. Záměrem je poskytovat mladým uživatelům internetu ve věku 12 až 17 let, rodičům i pedagogům informace o nebezpečích, které jsou spojeny s užíváním internetu.

Horká linka přijímá hlášení o nezákonném obsahu na internetu. Záměrem je bránit šíření obrazového materiálu se zneužívanými dětmi.

Už název napovídá o záměru webové stránky. Jde o krizové centrum čili kontaktní centrum, které pomáhá obětem internetové kriminality. Linka realizuje tematické preventivně kampaně zaměřené na děti i rodiče s cílem upozorňovat na možná rizika, které se pojí s užíváním sociální sítí.

Tato aktivita organizuje semináře, přednášky, školení a konference.⁹²

⁹² Národní Centrum Bezpečnějšího Internetu. Aktivita. [online]. Dostupné z: < <http://www.saferinternet.cz/aktivity-projektu> > [24. 05. 12].

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 KOMUNIKACE NA SOCIÁLNÍCH SÍTÍCH V OBDOBÍ PŘECHODU ZE ZÁKLADNÍ NA STŘEDNÍ ŠKOLU

5.1 Výzkumné úkoly a cíle praktické části

Dnešní společnost se velice rychle mění, a to protože do života každého jedince vstupují/zasahují moderní technologie, které s sebou přinášejí změny a inovace. Mládež tráví mnoho času na internetu, kde pomocí technických komunikačních prostředků a sociálních sítí komunikují, publikují a sdělují své myšlenky, názory apod. se svými virtuálními přáteli.

Cílem praktické části je zmapovat, jaké technické komunikační prostředky a sociální sítě dnešní mládež používá, zda tráví čas s kamarády v osobním kontaktu či ve virtuální realitě. Dále také chceme zjistit, jaký časový interval tráví mladí v prostředí internetu, jaké informace jsou ochotni zveřejňovat ostatním, v jakém prostředí se přihlašují na sociální sítě a v neposlední řadě, zda jsou seznámeni a poučeni o hrozbách, které přinášejí sociální sítě. V posledních třech otázkách dotazníku se dotazujeme na tři hrozby, které mají žáci definovat. Hlavním cílem praktické části je ověřování platnosti hypotéz na základě výzkumných úkolů a analýza získaných dat.

Úkol č. 1 – Zjistit zda existuje či neexistuje rozdíl mezi žáky ZŠ a SŠ v počtu jejich přátel na sociálních sítích.

Úkol č. 2 – Zjistit, zda existuje či neexistuje rozdíl mezi žáky ZŠ a SŠ v trávení času na sociálních sítích.

Úkol č. 3 – Zjistit, zda existuje či neexistuje rozdíl mezi dívkami a chlapci v počtu obětí rizik na sociálních sítích.

Úkol č. 4 – Zjistit, zda existuje či neexistuje rozdíl mezi žáky ZŠ a SŠ ve správnosti definování kyberšikany.

5.2 Charakteristika použité metody

V této výzkumné části byl použit kvantitativní výzkum, který byl proveden dotazníkovou metodou.

Dotazník byl zvolen z důvodů:

- ✓ Velký počet respondentů v krátkém časovém intervalu.
- ✓ Anonymita.

Otázky v dotazníkovém šetření byly rozděleny do tří částí:

- ✓ Otázky otevřené – respondenti odpovídají volně, bez předem připravené odpovědi zadávajícího. V dotazníku se jedná o otázky č. 3, 14, 15, 16.
- ✓ Otázky uzavřené:
 - Dichotomické – výběr pouze ze dvou odpovědí. V dotazníku č. 10, 11, 13.
 - Polynomické – výběr volby mezi více možnostmi obsahově předurčenými. V dotazníku č. 1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 12.

V záhlaví jsou zahrnuty obecné informace, které se týkají věku a pohlaví respondentů.

Dotazník je složen z 16 otázek, které jsou rozděleny na tři části:

- ✓ První část se zabývá tím, jaké komunikační prostředky a sociální sítě dnešní mládež používá a jaký časový interval na nich stráví.
- ✓ Druhá část je věnována tomu, za jakým účelem navštěvuje dnešní mládež sociální sítě, v jakém prostředí se nejčastěji přihlašuje a jaké informace o své osobě jsou schopni poskytnout na sociálních sítích.
- ✓ Třetí část se dotazuje respondentů, zda se setkali s riziky v prostředí sociálních sítí a také jestli mají přehled o nejčastějších hrozbách, které úzce souvisí s používáním sociálních sítí.

5.3 Formulace hypotéz

Hypotézy jsme si určili na základě dotazníku, který jsme předložili respondentům. Zaměřili jsme se zejména na rozdíly mezi žáky základní a střední školy.

H1₀ Mezi žáky základních škol a středních škol není statisticky významný rozdíl v počtu přátel na sociálních sítích.

H1_A Mezi žáky základních škol a středních škol je statisticky významný rozdíl v počtu přátel na sociálních sítích.

H2₀ Mezi žáky základních škol a středních škol není statisticky významný rozdíl v trávení času na sociálních sítích.

H2_A Mezi žáky základních škol a středních škol je statisticky významný rozdíl v trávení času na sociálních sítích.

H3₀ Mezi dívkami a chlapci není statisticky významný rozdíl v počtu rizik na sociálních sítích.

H3_A Mezi dívkami a chlapci je statisticky významný rozdíl v počtu rizik na sociálních sítích.

H4₀ Mezi žáky základních škol a středních škol není statisticky významný rozdíl ve správnosti definování kyberšikany.

H4_A Mezi žáky základních škol a středních škol je statisticky významný rozdíl ve správnosti definování kyberšikany.

5.4 Charakteristika výzkumného souboru

Výzkum byl proveden v únoru a březnu 2012 na základních a středních školách, kde byli dotazováni žáci devátých ročníků ZŠ a žáci prvních ročníků SŠ. Průzkumu se zúčastnilo 503 respondentů. Z tohoto celkového počtu bylo zařazeno 475 dotazníků, protože 28 dotazníků bylo nesprávně vyplněno.

Výzkum se prováděl na:

Základních školách

- ✓ ZŠ Vidče
- ✓ ZŠ Zubří
- ✓ ZŠ Horní Bečva
- ✓ ZŠ Dolní Bečva
- ✓ ZŠ Rychvald
- ✓ ZŠ Štramberk
- ✓ ŽŠ Ivanovice na Hané
- ✓ ZŠ Kopřivnice

Středních školách

- ✓ Střední škola Hotelnictví a služeb a Vyšší odborná škola Opava
- ✓ Střední zemědělská škola Rožnov pod Radhoštěm
- ✓ Střední zdravotnická škola a Vyšší odborná škola zdravotnická, Ostrava
- ✓ Střední odborná škola ochrany a majetku Ostrava

Pro lepší přehlednost zkoumaného souboru jsme použili tabulky a grafy.

Druh školy	Počet respondentů
ZŠ	242
SŠ	233
Celkem	475

Tabulka č. 2: Rozdělení respondentů podle školy

Pohlaví	Počet respondentů
Dívky	274
Chlapci	201
Celkem	475

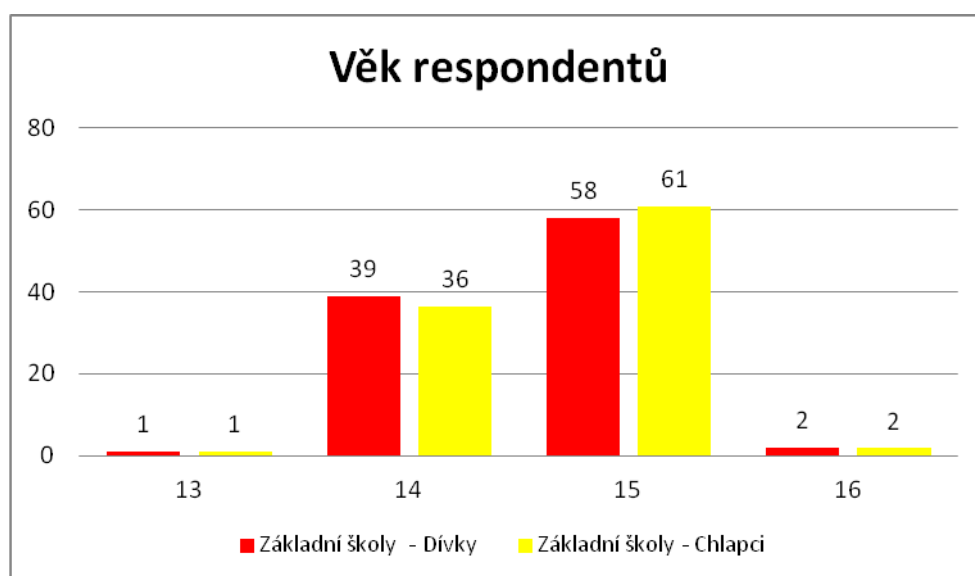
Tabulka č. 3: Rozdělení respondentů podle pohlaví

Základní škola – Pohlaví	Počet
Dívky	132
Chlapci	110
Celkem	242

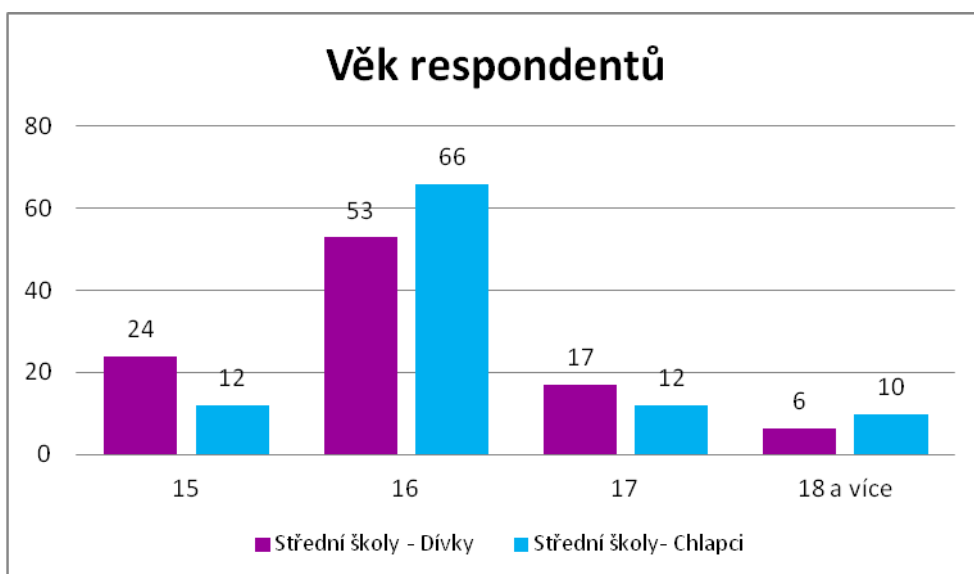
Tabulka č. 4: Rozdělení respondentů podle školy a pohlaví

Střední škola – Pohlaví	Počet
Dívky	142
Chlapci	91
Celkem	233

Tabulka č. 5: Rozdělení respondentů podle školy a pohlaví

Graf č. 1: Věk respondentů na ZŠ

Graf č. 2: Věk respondentů na SŠ

Zkoumaný celek byl tvořen žáky ZŠ, tj. žáky devátých tříd od 13 do 16 let a žáky prvního ročníku středních škol od 15 let do 18 a více let. Na ZŠ byli dva žáci ve věku 13 let, 92 žáků ve věku 14 let a 4 žáci ve věku 16 let. Nejčetnějším věkem na ZŠ je 15 let s počtem 144 žáků. Věk respondentů na SŠ se pohybuje od 15 let do 18 let a více let. 18 respondentů má více než 18 let. Předpokládáme, že tito respondenti, studují druhou střední školu. Nejčetnějším věkem na SŠ je pochopitelně 16 let s počtem 135 žáků, následují 15ctiletí s počtem 45 žáků a 17ctiletí s počtem 35 žáků.

5.5 Metoda zpracování

Ke zjištění výzkumných úkolů budeme používat statisticky významný test, tj. test nezávislosti chí-kvadrátu pro kontingenční tabulku. Pomocí tohoto testu se zjišťuje, zda existuje závislost mezi dvěma pedagogickými jevy.

Nejdříve si získané data zapíšeme do kontingenční tabulky. Tyto data nám vyjadřují četnosti (okrajové (marginální) četnosti) odpovědí. K těmto četnostem provedeme součty v řádcích i ve sloupcích. Poté vypočítáme O pro každé pole kontingenční tabulky a to tak, že násobíme odpovídající marginální četnosti a vydělíme celkovou četností. Pomocí vzorce $\frac{(p-o)^2}{o}$ a součtem všech vypočítaných hodnot dostaneme χ^2 . Abychom posoudili vypočítanou hodnotu χ^2 , určíme si počet stupňů volnosti vypočítaného

testového kritéria podle vzorce $f = (r - 1) * (s - 1)$ a zvolíme si hladinu významnosti, která bude 0,05. Tuto vypočítanou kritickou hodnotu testového kritéria nalezneme ve statistických tabulkách (příloha II), nebo vypočítáme pomocí funkce =CHIINV(0,05; počet stupňů volnosti) a srovnáme s vypočítanou hodnotou χ^2 . Pokud naše vypočítaná hodnota bude menší, přijímáme H_0 , čímž zjistíme, že mezi jevy, které srovnáváme, není statisticky významná závislost. Pokud vypočítaná hodnota bude větší než hodnota kritická, přijímáme H_A , čímž zjistíme, že mezi jevy, které srovnáváme, je statisticky významná závislost.⁹³

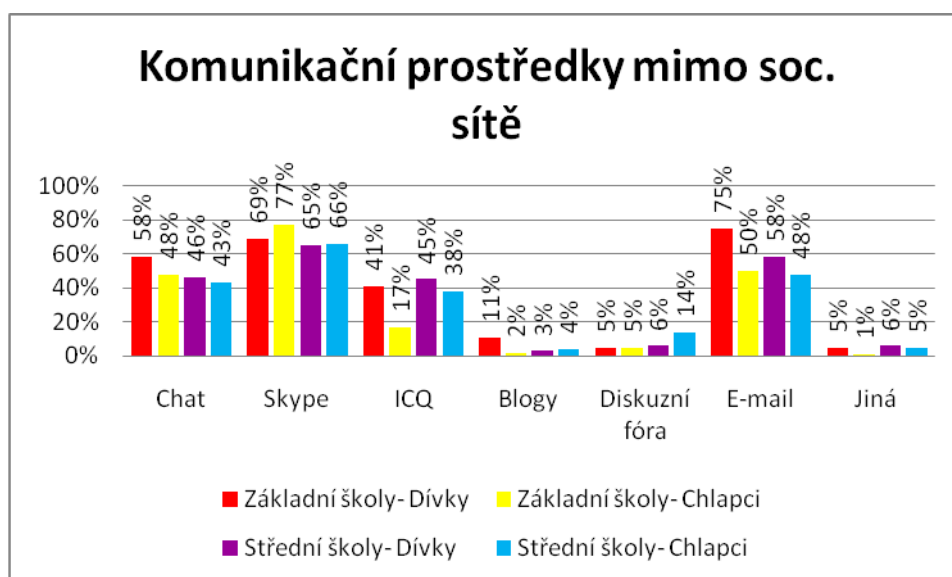
Dále můžeme interpretovat data na základě znaménkového schématu kontingenční tabulky, přičemž zjistíme v kterém poli je porušen předpoklad nezávislosti obou srovnávaných znaků $z = \frac{P\% - O\%}{\sqrt{O\% * (100 - O\%)}} * \sqrt{n}$. Hodnoty se testují na hladině významnosti 0,05. K vypočítaným hodnotám z se přiřazují znaménka – nebo +. Pokud bude číslo menší než 1,96, nepřidáváme žádné znaménko, pokud $1,96 \leq z < 2,58$, přidáváme jedno znaménko, pokud $2,58 \leq z < 3,30$, přidáváme dvě znaménka, pokud $3,30 \leq z$, přidáváme tři znaménka. Čím více znamének, tím větší závislost mezi jevy.

Pomocí koeficientu kontingence C je možné posoudit závislost mezi jevy v kontingenční tabulce. $C = \frac{\sqrt{\chi^2}}{\sqrt{n + \chi^2}}$ Koeficient konvence C nabývá hodnot v intervalu od 0 do +1. Čím vyšší hodnota, tím vyšší je stupeň závislosti. Nevýhodou koeficientu kontingence, že nelze srovnávat dva koeficienty, jelikož závisí na počtu řádků a počtu sloupců. Nevýhodu odstraňuje normovaný koeficient kontingence C_{norm} , který představuje poměr mezi dosaženou hodnotou koeficientu kontingence a největší možnou hodnotou C_{max} , které může koeficient kontingence dosáhnout. $C_{\text{max}} = \frac{\sqrt{r-1}}{\sqrt{r}}$, $C_{\text{norm}} = \frac{C}{C_{\text{max}}}$ C_{norm} tedy zjišťuje, zda mezi zkoumanými jevy existuje vztah. Čím blíže je vypočítaná hodnota C_{norm} k číslu 1, tím větší vztah je mezi danými jevy.⁹⁴

⁹³ CHRÁSKA, M. *Úvod do výzkumu v pedagogice*. 2.vyd. Olomouc, 2006, s. 91-96.

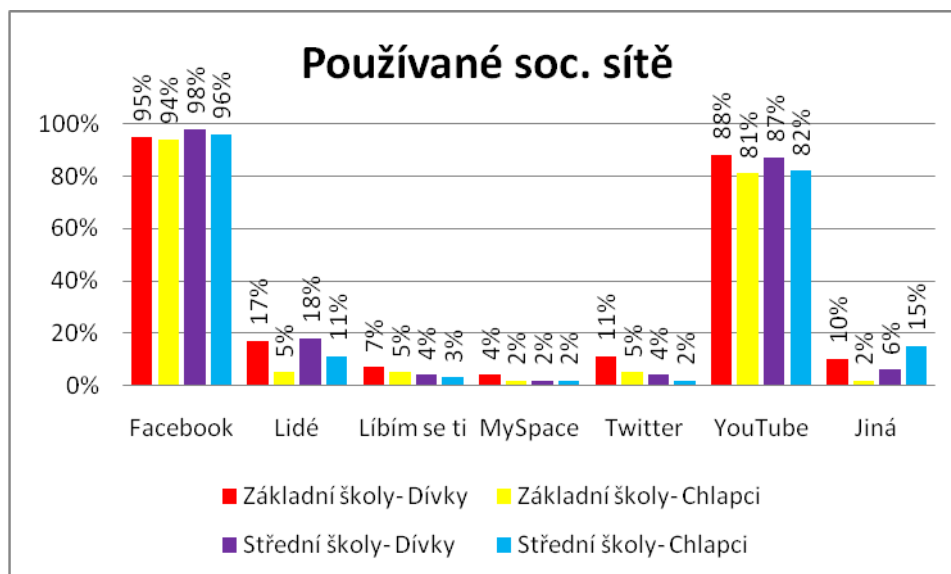
⁹⁴ CHRÁSKA, M. *Úvod do výzkumu v pedagogice*. 2.vyd. Olomouc, 2006, s. 96-101.

5.6 Analýza získaných dat

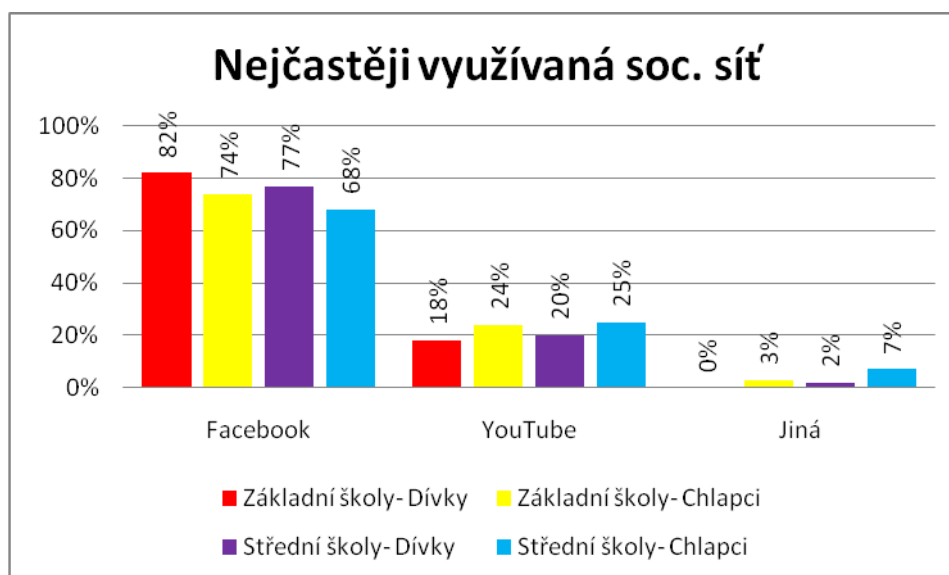
Graf č. 3: Komunikační prostředky mimo sociální sítě

Touto otázkou jsme chtěli zmapovat, jaké komunikační prostředky dnešní mládež používá. Respondenti mohli zatrhnout více odpovědí. Nejčetněji používaným prostředkem po vyhodnocení dotazníku se stal Skype. Žáci ZŠ i SŠ ho používají poměrně stejně a to v rozmezí od 65% do 77%. Druhým nejčastějším komunikačním prostředkem na internetu se stal e-mail, užívá ho 75% dívek ze ZŠ, 58% dívek ze SŠ, chlapci ZŠ i SŠ v poměrném součtu okolo 50%. Rovnoměrně je využíván chat, který používají děti ZŠ i SŠ. Čtvrtou příčku obsadil Messenger ICQ, který byl velice oblíbený před nástupem sociální sítě Facebook. V této chvíli ho používá 41% dívek ZŠ, 45% dívek SŠ, 38% chlapců SŠ a jen 17% chlapců ZŠ. Z grafu lze vyčíst, že blogy, diskusní fóra a jiné komunikační prostředky nezískaly u mládeže tolik oblíbenosti. Tyto komunikační prostředky užívá malý počet uživatelů.

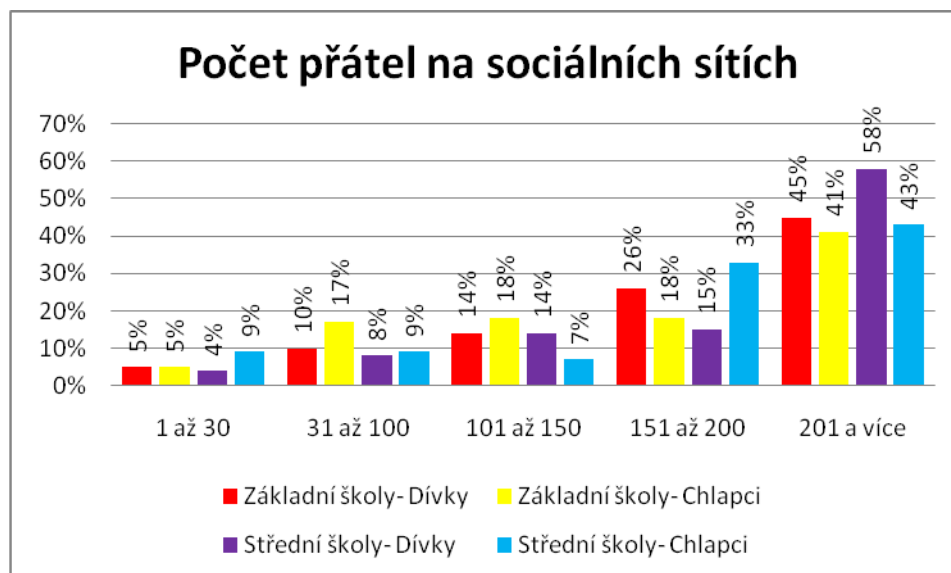
Graf č. 4: Používané sociální sítě

Tato otázka měla podobný charakter jako předchozí otázka. Respondenti odpovídali na to, jaké sociální sítě používají. Předpokládali jsme, že nejčtenější používanou sociální sítí se stane Facebook a poté YouTube. Z grafu je zřejmé, že náš předpoklad se potvrdil. Většina žáků ZŠ i SŠ používá tyto sítě. Česká sociální síť Lide.cz je využívána nejvíce dívkami jak na ZŠ, tak na SŠ. Myspace, Twitter, Libimseti jsou využívány poměrně stejně, ale tolik příznivců jako předchozí sociální sítě nemají.

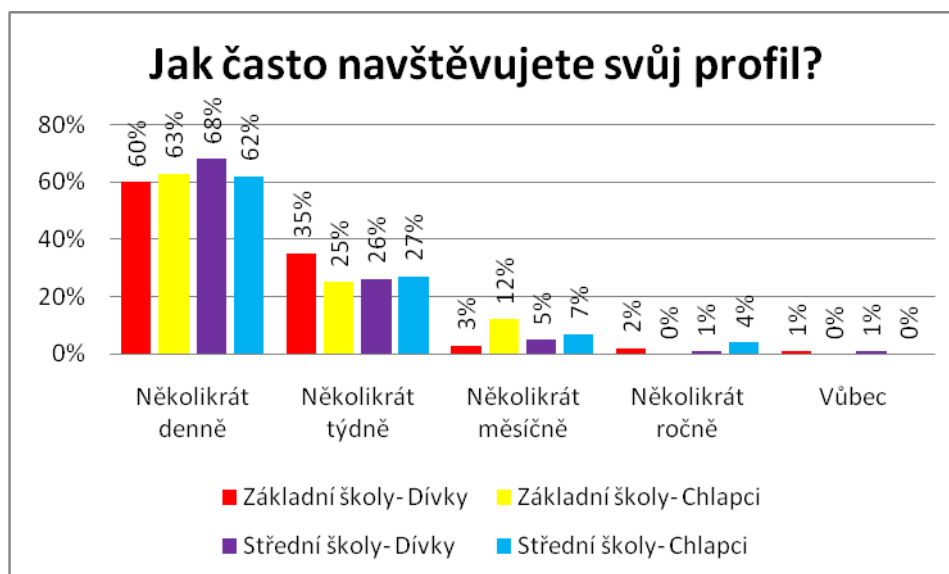
Graf č. 5: Nejčastěji využívaná sociální síť.

Tato otázka měla za úkol zjistit, kterou sociální síť mládež nejvíce navštěvuje. Z grafu jasně vidíme, že nejužívanější sociální síť je Facebook, což jsme také předpokládali. Ve většině případů odpověděli žáci totožně. Druhé místo obsadila sociální síť YouTube, která je také dostatečně oblíbená.

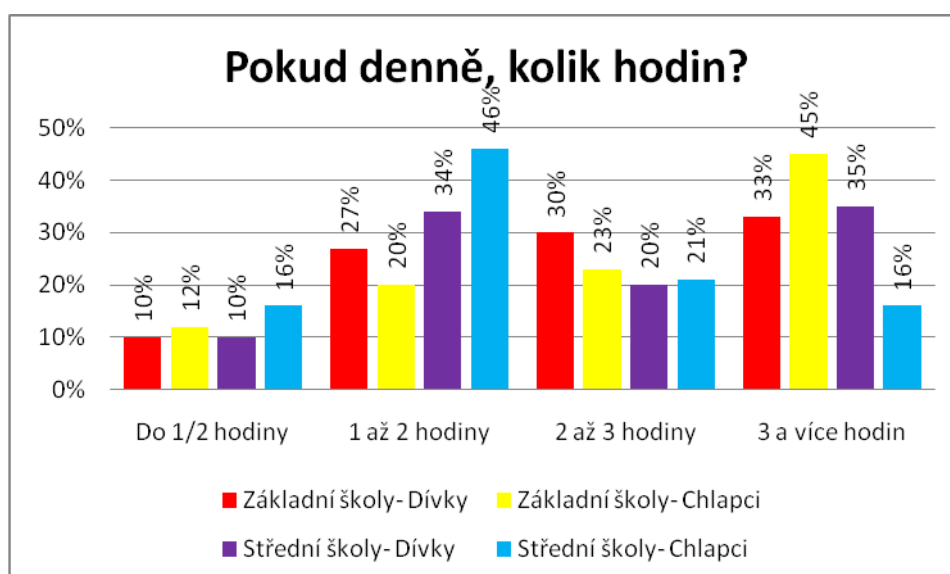
Graf č. 6: Počet přátel na sociálních sítích

Graf č. 6 nám ukazuje, kolik přátel mají žáci ZŠ a SŠ na sociálních sítích. Nejpočetnější odpovědí bylo 201 a více přátel. S tolika přáteli disponuje 58% dívek SŠ, 45% dívek ZŠ, 41% chlapců ZŠ, 43% chlapců SŠ. Druhou nejpočetnější odpovědí bylo 151 až 200 přátel na sociální síti. V této kategorii mají největší procento přátel chlapci ze SŠ (33%), následují dívky ZŠ (26%), dále 18% mají chlapci ZŠ, pouze 15% dívek SŠ spadá do této kategorie počtu přátel na sociálních sítích. Zajímavým ukazatelem je kategorie 1 až 30 přátel, kde mají žáci ZŠ i SŠ podobný výsledek, což je v průměru 7,5% přátel.

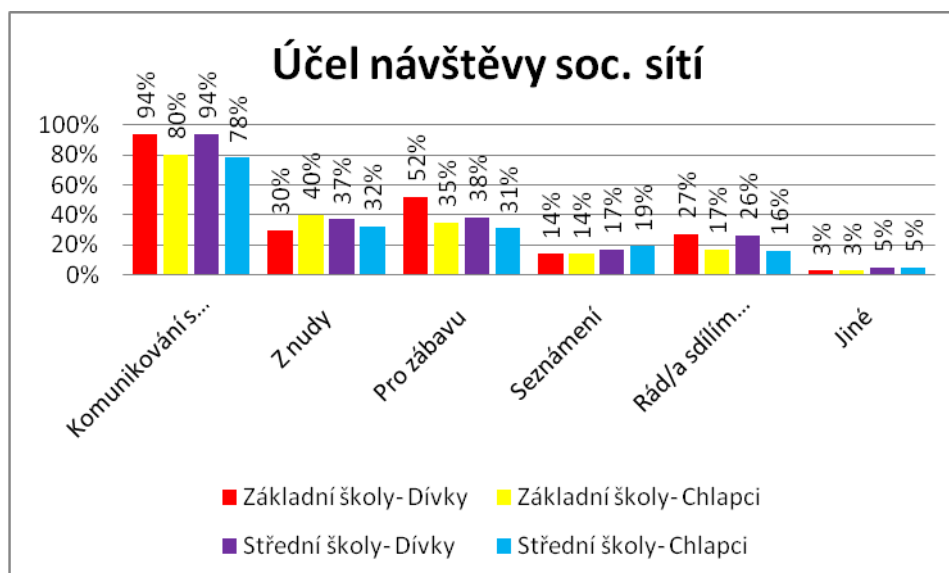
Graf č. 7: Návštěvnost profilu

V tomto grafu vidíme, jak často se žáci připojují na sociální sítě. Na první pohled je zřejmá návštěvnost několikrát denně a to v průměru 64% ze všech dotazovaných respondentů. Vzhledem k oblíbenosti sociálních sítí jsme se domnívali, že velké procento návštěvnosti na zmíněných sítí bude právě v kategorii několikrát denně. To se potvrdilo. Ve výběru bylo pět kategorií. Ve zbylých čtyřech klesala frekvence přihlašování. V poslední kategorii už frekvence přihlašování dosáhla minima. Lze jednoznačně vyčíst, že většina žáků se přihlásí na sociální sítě alespoň jednou za týden.

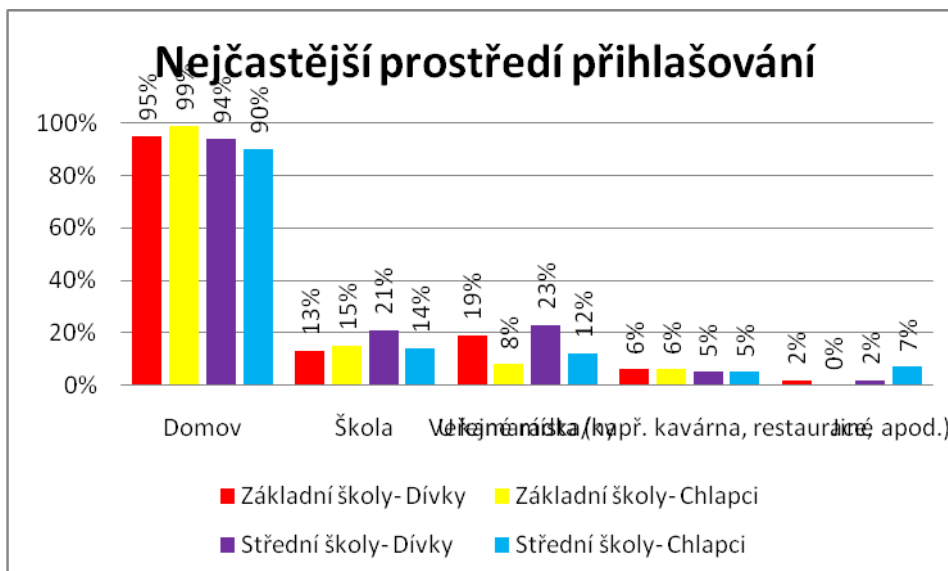
Graf č. 8: Počet hodin strávených na sociálních sítích

Graf č. 8 nám zřetelně ukazuje, že nejvíce žáků základních i středních škol tráví čas na sociálních sítích nejčastěji mezi jednou až dvěma hodinami a to v průměru 34 % nebo tři a více hodin a to v průměru 32 %. Můžeme si zde jasně všimnout, že muži středních škol tráví méně času na sociálních sítích než muži základních škol.

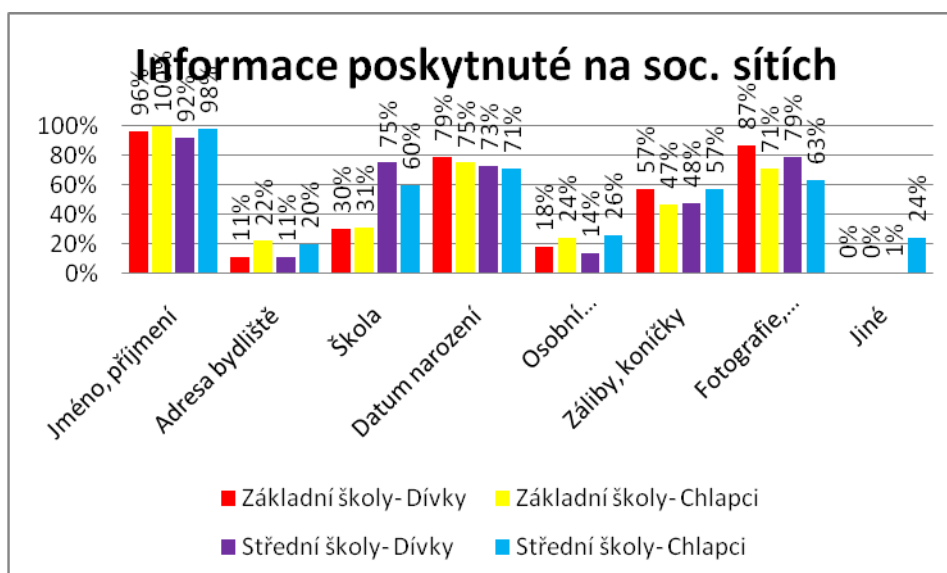
Graf č. 9: Účel návštěv sociálních sítí

Z grafu č. 9 lze vysledovat, že téměř všichni dotazovaní navštěvují sociální síť z důvodu komunikace s přáteli. Druhý nejčastější důvod návštěvy je zábava. Tu volí více než polovina žen základních škol. V ostatních skupinách žáků jsou u této odpovědi výsledky podobné a odpověděli na ně menší počet respondentů. Třetím důvodem je nuda. Jelikož ze všech skupin odpověděla kladně přibližně třetina dotazovaných, ukazuje to, že mnoho dětí a mládeže se ve svém volném čase nudí a nevyužívají jej efektivněji.

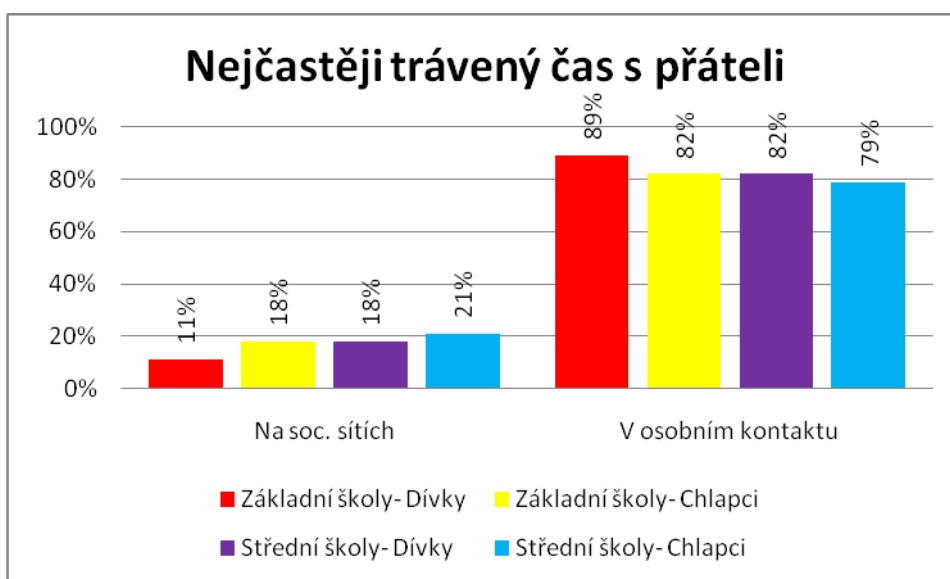
Graf č. 10: Nejčastější prostředí pro přihlášení na sociální síť

V této otázce mohli žáci zatrhnout více odpovědí, přičemž na výběr měli z pěti kategorií. Vzhledem k tomu, že v dnešní době vlastní mnoho domácností počítač s internetem, bylo předpokladem nejčastější připojení právě z domu, což se nám potvrdilo. Zbylé čtyři kategorie byly rovnoměrně rozložené.

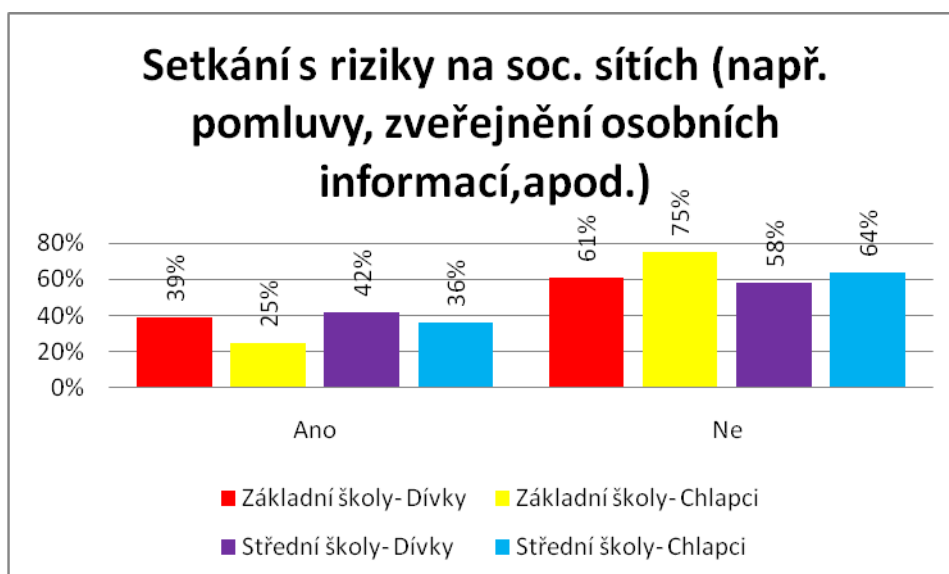
Graf č. 11: Poskytnuté informace na sociálních sítích

Z tohoto grafu lze vyčíst, že převážná většina dotazovaných nemá problém s uveřejňováním svých osobních informací na sociálních sítích. Když pomineme údaje jména a příjmení, které jsou povinné, pak mezi nejčastěji zveřejňované údaje patří datum narození, fotografie a záliby. Výraznější rozdíl v odpovědích vidíme jen u údaje o škole. Třetina žen i mužů základní školy tento údaj vyplňuje. Naproti tomu údaj o škole zveřejňuje více než polovina žáků středních škol. V ostatních odpovědích jsou výsledky mezi základní a střední školou velice vyrovnané.

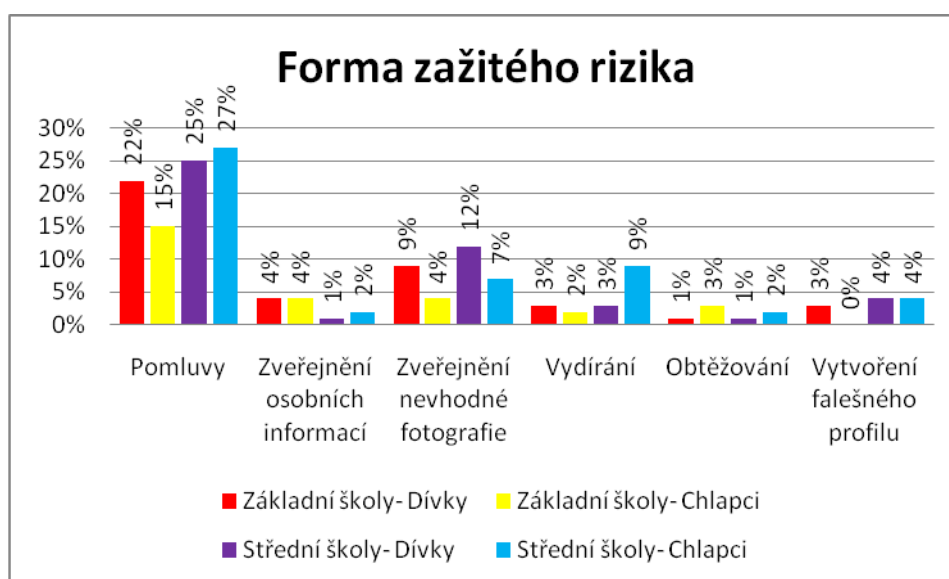
Graf č. 12: Čas trávený na sociálních sítích versus v osobním kontaktu

Tato otázka měla za cíl odhalit, zda mládež tráví volný čas více na sociálních sítích nebo v osobním kontaktu se svými přáteli. Z vyhodnoceného dotazníku vyšly následující závěry: dívky i chlapci ZŠ tráví více času s přáteli v osobním kontaktu než dívky a chlapci SŠ. Rozdíl mezi chlapci a dívkami činí pouze dva respondenti. Z toho lze usuzovat, že jde o zanedbatelný rozdíl.

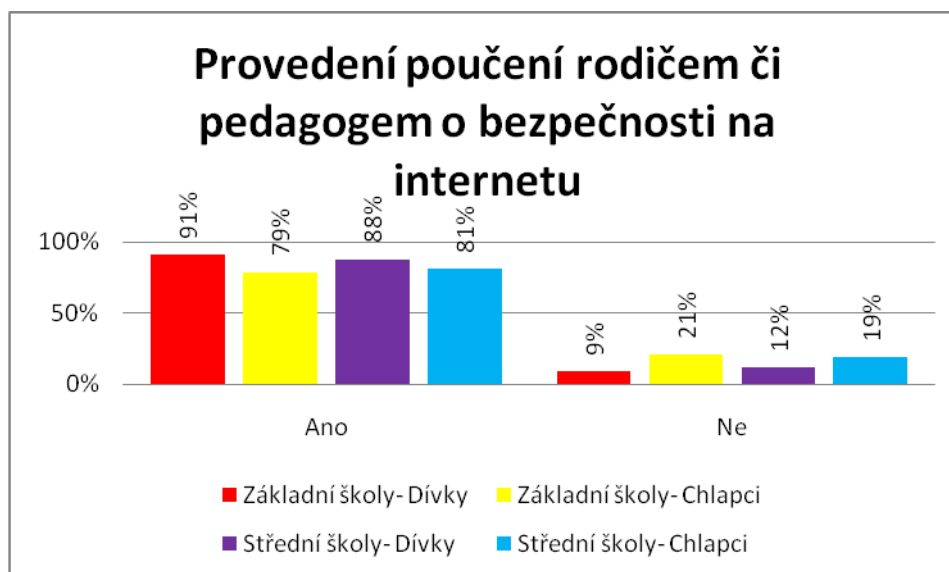
Graf č. 13: Rizika na sociálních sítích

Tato otázka se zaměřovala na rizika a hrozby, se kterými se můžeme setkat na sociálních sítích. Respondenti byli dotazováni, zda mají nějakou vlastní zkušenost s těmito riziky. Velkým překvapením bylo, že mnoho žáků tuto zkušenost má. Z grafu lze vyčíst, že dívky jsou ohroženější než chlapci, i když nejde o velký rozdíl. Dívky ZŠ i SŠ se setkaly s riziky na sociálních sítích v průměru ve čtyřiceti procentech, což je vysoký výskyt, protože tato rizika ohrožují psychický stav žáků. Chlapci se potýkali s riziky na sociálních sítích v menší míře. Z grafu je patrné, že žáci ZŠ ve 25 % a žáci SŠ v 36 %, což je také velké procento. Proto je důležité, aby se kladl důraz na prevenci rizik.

Graf č. 14: Forma zažitého rizika na sociálních sítích

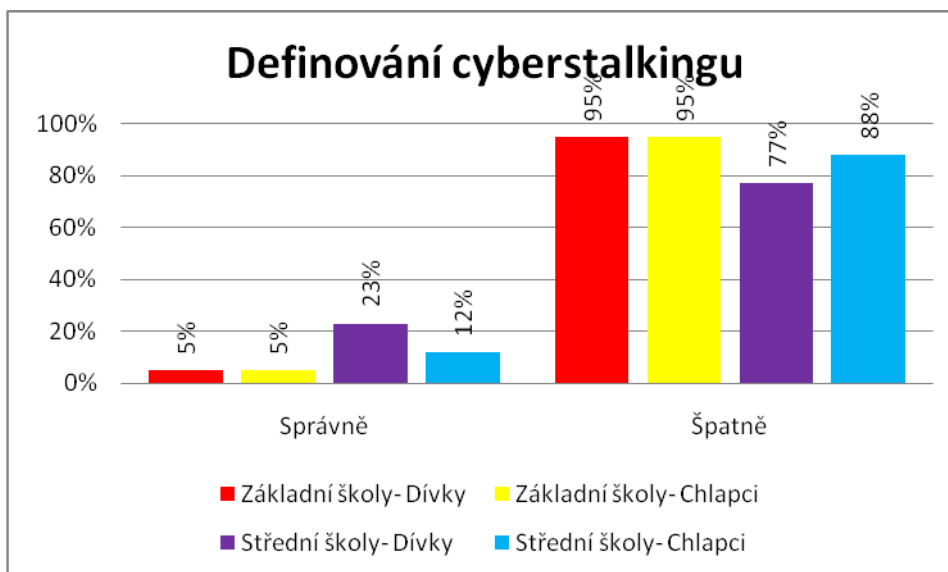
Tato otázka navazuje na předchozí. Pokud se respondenti setkali s nějakou formou rizika na sociální síti, měli za úkol vybrat, která konkrétně zažili. Respondenti mohli zatrhnout více odpovědí. Můžeme jasně vidět, že žáci všech skupin se setkali na sociálních sítích nejvíce s pomluvami. Téměř třetina žen i mužů středních škol reagovala nejvíce na tuto formu rizika. U ostatních odpovědí je četnost velice nízká, z čehož vyplývá, že dotazované respondenty kromě pomluv jiná rizika nijak výrazně neohrožila.

Graf č. 15: Prevence či poučení o bezpečnosti na sociálních sítích

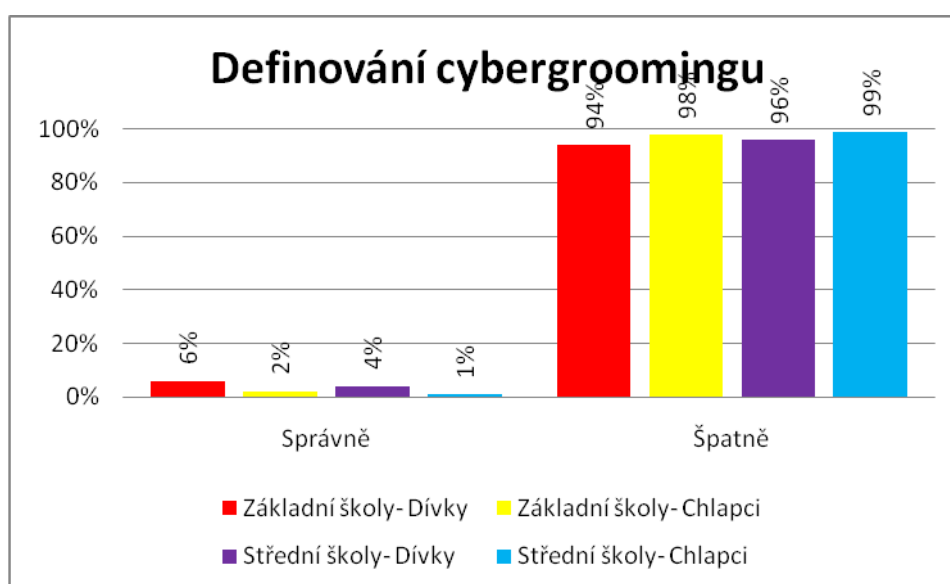
Z grafu je patrné, že většina respondentů je poučena o bezpečnosti na internetu, ale najdou se i takoví, kteří poučení nebyli. Mezi ZŠ a SŠ jde o zanedbatelný rozdíl, mezi dívkami a chlapci je už rozdíl jedenáct žáků.

Následující tři otázky se vztahují k problematice bezpečnosti na internetu. Žáci měli za úkol definovat tři pojmy (cyberstalking, cybergrooming, kyberšikana). Tyto pojmy velice úzce souvisí s riziky, se kterými se můžeme setkat na sociálních sítích.

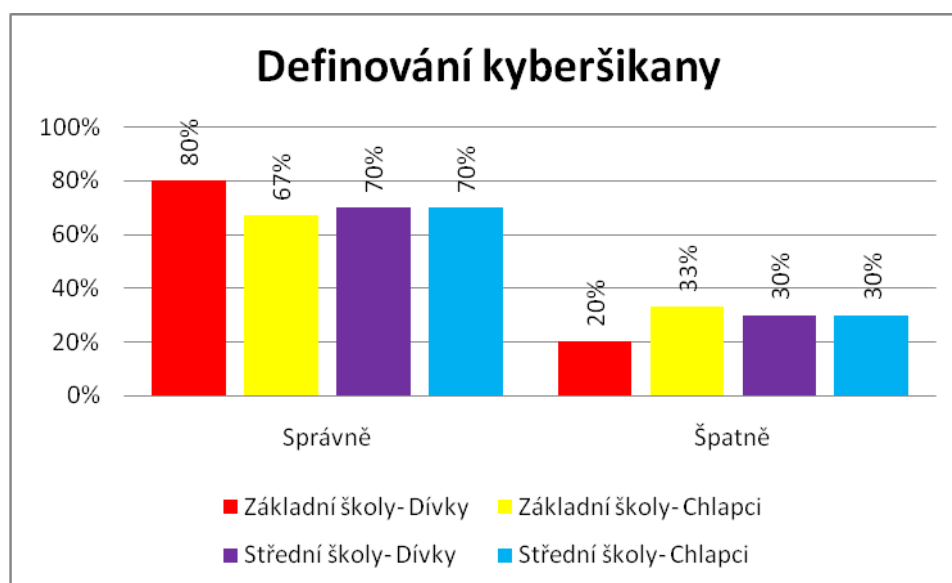
Graf č. 16: Definování cyberstalkingu

V této otázce, se zjišťovalo, zda mládež dokáže definovat slovo cyberstalking. Většina respondentů zodpověděla na tuto otázku chybně nebo neodpověděla vůbec, pouze 56 respondentů zodpovědělo správně. Nejvíce správných odpovědí zodpověděly dívky ze středních škol s počtem 33, poté chlapci ze středních škol s počtem jedenácti správných odpovědí. Dívky ze základních škol odpověděly správně 7 krát a chlapci 5 krát. Tento termín si mohli respondenti po přeložení z anglického jazyka „stalk“ odvodit. Bohužel se tak nestalo, což mohla zapříčinit nedostatečná koncentrace.

Graf č. 17: Definování cybergroomingu

Na tuto otázku respondenti odpovídali stejným způsobem jako v předchozí otázce. Tato otázka měla nevalný výsledek. Správně ji zodpovědělo jen 17 respondentů z celkového počtu 475. Polovina správných odpovědí patří dívkám ZŠ, což je velmi překvapujícím jevem. Na tuto otázku dokázaly odpovědět správně ve větší míře (14) dívky ZŠ i SŠ. Jeden chlapec ze střední školy a dva chlapci ze ZŠ zodpověděli otázku správně.

Graf č. 18: Definování kyberšikany

Tato otázka měla za úkol posoudit, zda respondenti dokážou definovat pojem kyberšikana. Termín si mohli odvodit od slova šikana, které většina zná. Zajímavým ukazatelem je, že dívky ZŠ dokázaly definovat tento pojem s větší správností než dívky SŠ, a to o 10 %. Chlapci ZŠ, chlapci SŠ i dívky SŠ mají téměř stejný poměr správně i nesprávně nadefinovaných odpovědí. Proto se odpovědi v těchto třech skupinách téměř neliší.

5.7 Ověřování platnosti hypotéz na základě výzkumných úkolů

Úkol č. 1

Výzkumným úkolem číslo jedna jsme chtěli zjistit, zda existuje závislost mezi žáky ZŠ a SŠ v počtu jejich přátel na sociálních sítích. Tuto závislost jsme počítali pomocí testu nezávislosti pro kontingenční tabulku.

Z pozorovaných a očekávaných četností byla vypočítána hodnota testového kritéria žáků: $\chi^2 = 4,10317$. Tato hodnota byla porovnávána s kritickou hodnotou na hladině významnosti 0,05, stupeň volnosti jsme si určili podle $f = (2 - 1) \cdot (3 - 1) = 2$. Kritická hodnota tedy byla $\alpha_{0,05}(2) = 5,991465$. Jelikož $\chi^2 < \alpha$, přijímáme H_0 . Na základě H_0 nebyl zjištěn statisticky významný rozdíl mezi žáky ZŠ a SŠ v počtu přátel na sociálních sítích.

	1 - 100	101 - 200	201 a více	$\Sigma s P$
ZŠ	$P = 45$ $O = 39,73895$ $\chi^2 = 0,696513$	$P = 92$ $O = 86,61053$ $\chi^2 = 0,335368$	$P = 105$ $O = 115,6505$ $\chi^2 = 0,980832$	242
SŠ	$P = 33$ $O = 38,26105$ $\chi^2 = 0,723416$	$P = 78$ $O = 83,38947$ $\chi^2 = 0,348322$	$P = 122$ $O = 111,3495$ $\chi^2 = 1,018718$	233
$\Sigma s P$	78	170	227	475
$\Sigma \chi^2$	4,10317			
$\alpha_{0,05}(2)$	5,991465			
$\chi^2 < \alpha$	H_0			

Tabulka č. 6: Pozorovaná četnost, očekávaná četnost, chí – kvadrát a kritická hodnota výzkumného úkolu č. 1.

V tabulce č. 6 jsou výsledky pozorované četnosti, očekávané četnosti, chí - kvadrát a také kritická hodnota na hladině významnosti $0,05(2)$. Tyto hodnoty jsme vypočítali testem nezávislosti pro kontingenční tabulku. Metoda je podrobně vysvětlena v kapitole 7.2.1. Z tabulky vyplývá, že nejvíce odpovědí je v kategorii 201 a více přátel. Nejméně odpovědí se vyskytlo v kategorii 1 – 100 přátel.

Úkol č. 2

Úkol číslo dvě měl rozhodnout, zda existuje či neexistuje závislost mezi žáky ZŠ a SŠ v trávení času na sociálních sítích. Tuto závislost jsme počítali také pomocí testu nezávislosti pro kontingenční tabulku.

Z pozorovaných a očekávaných četností byla vypočítána hodnota testového kritéria χ^2 . Konečná hodnota $\chi^2 = 12,51496$. Tato hodnota byla porovnávána s kritickou hodnotou na hladině významnosti 0,05. Stupeň volnosti jsme si určili podle vzorce $f = (2 - 1) * (4 - 1) = 3$. Kritická hodnota tedy byla $\alpha_{0,05}(3) = 7,814728$. Jelikož $\chi^2 > \alpha$, přijímáme H_A . Na základě H_A je statisticky významný rozdíl mezi žáky ZŠ a SŠ v trávení času na sociálních sítích.

	Do ½ hod.	1-2 hod.	2 – 3 hod.	3 a více hod.	$\Sigma s P$
ZŠ	$P = 16$ $O = 16,28$ $\chi^2 = 0,004816$	$P = 35$ $O = 48,84$ $\chi^2 = 3,9219$	$P = 40$ $O = 34,53333$ $\chi^2 = 0,86538$	$P = 57$ $O = 48,34666667$ $\chi^2 = 1,548817797$	148
SŠ	$P = 17$ $O = 16,72$ $\chi^2 = 0,004689$	$P = 64$ $O = 50,16$ $\chi^2 = 3,818692$	$P = 30$ $O = 35,46667$ $\chi^2 = 0,842607$	$P = 41$ $O = 49,6533333$ $\chi^2 = 1,508059434$	152
$\Sigma s P$	33	99	70	98	300
$\Sigma \chi^2$	12,5149604				
$\alpha_{0,05}(3)$	7,814728				
$\chi^2 > \alpha$	H_A				

Tabulka č. 7: Pozorovaná četnost, očekávaná četnost, chí – kvadrát a kritická hodnota výzkumného úkolu č. 2.

V tabulce č. 7 jsou výsledky pozorované četnosti, očekávané četnosti, chí - kvadrát a také kritická hodnota na hladině významnosti $0,05(3)$. Tyto hodnoty jsme vypočítali testem nezávislosti pro kontingenční tabulku. Z odpovědí vyplynulo, že 57 žáků ze základních škol tráví tři a více hodin denně na sociálních sítích. Oproti tomu žáci středních škol tráví na sociálních sítích nejčastěji kolem jedné až dvou hodin denně.

Jelikož nám vyšla H_A , interpretovali jsme ji dále pomocí z-skóre a znaménkového schématu kontingenční tabulky.

	do 1/2 hod.	1 - 2 hod.	2 - 3 hod.	3 a více hod.	Σ
ZŠ	-0,07136	-2,16438	0,988915	1,358812	148
SŠ	0,070468	2,141347	-0,97754	-1,34431	152
Σ	33	99	70	98	300
	0	-	0	0	
	0	+	0	0	

Tabulka č. 8: z-skóre a znaménkové schéma pro kontingenční tabulku výzkumného úkolu č. 2.

Žáků SŠ je nejvíce zařazeno v kategorii, která představuje čas strávený na sociálních sítích v průměru 1 až 2 hodiny. Naproti tomu žáků ZŠ je nejméně v této kategorii. Jelikož jsme zaznamenali pouze jedno znaménko, je pozorovaná četnost významně menší než četnost očekávaná na hladině významnosti.

Dále jsme vypočítali C_{norm} , která představuje poměr mezi dosaženou hodnotou koeficientu kontingence s největší možnou hodnotou C_{max} , které může koeficient kontingence dosáhnout. $C_{\text{norm}} = 0,283005$. Hodnota se blíží spíše k nule, proto lze tvrdit minimální stupeň závislosti.

Úkol č. 3

Výzkumným úkolem bylo zjistit, zda existuje či neexistuje závislost mezi chlapci a dívkami v počtu obětí nějakého rizika na sociálních sítích. Tento úkol jsme vypočítali stejně jako u dvou předchozích. Výsledek $\chi^2 = 5,18425706$ jsme porovnávali s kritickou $\alpha_{0,05}(1) = 3,841459$. Jelikož $\chi^2 > 3,841459$, přijímáme H_A , čili mezi dívkami a chlapci je statisticky významný rozdíl v počtu obětí rizik na sociálních sítích.

	Ano	Ne	$\Sigma s P$
Dívky	$P = 111$ $O = 99,64$ $\chi^2 = 1,3548759$	$P = 163$ $O = 174,36$ $\chi^2 = 0,871177$	274
Chlapci	$P = 60$ $O = 72,36$ $\chi^2 = 2,111244$	$P = 141$ $O = 128,64$ $\chi^2 = 1,187575$	201
$\Sigma s P$	171	304	475
$\Sigma \chi^2$	5,718875439		
$\alpha_{0,05}(1)$	3,841459		
$\chi^2 > \alpha$	H_A		

Tabulka č. 9: Pozorovaná četnost, očekávaná četnost, chí – kvadrát a kritická hodnota výzkumného úkolu č. 3.

Tabulka č. 9 ukazuje, že dívky jsou častěji obětmi rizik na sociálních sítích. Je alarmující, že mnoho dívek a chlapců se setkalo s nějakým rizikem, proto by bylo vhodné se zaměřit na prevenci v této oblasti.

Úkol č. 4

V tomto úkolu jsme zjišťovali, zda existuje či neexistuje rozdíl mezi žáky ZŠ a SŠ ve správnosti definování kyberšikany. Z pozorovaných a očekávaných četností byla vypočítána hodnota testového kritéria odpovědí žáků: $\chi^2 = 1,157303$ a $\alpha_{0,05}(1) = 3,841459$. Na základě toho, že $\chi^2 < \alpha$, přijímáme **H₀**. Proto lze tvrdit, že mezi žáky ZŠ a SŠ neexistuje statisticky významný rozdíl ve správnosti definování kyberšikany.

	Správně	Špatně	$\Sigma s P$
ZŠ	$P = 180$ $O = 174,7494737$ $\chi^2 = 0,157757423$	$P = 62$ $O = 67,25053$ $\chi^2 = 0,40993$	242
SŠ	$P = 163$ $O = 168,2505263$ $\chi^2 = 0,163851057$	$P = 70$ $O = 64,74947$ $\chi^2 = 0,425764$	233
$\Sigma s P$	343	132	475
$\Sigma \chi^2$	1,157303		
$\alpha_{0,05}(1)$	3,841459149		
$\chi^2 < \alpha$		H_0	

Tabulka č. 10: Pozorovaná četnost, očekávaná četnost, chí – kvadrát a kritická hodnota výzkumného úkolu č. 4.

Z tabulky č. 10 vyplývá, že mnoho žáků základních i středních škol dokázalo definovat správně kyberšikanu. Počet správných i špatných odpovědí žáků základních i středních škol je vyrovnaný.

5.8 Diskuze

Tato práce se zabývá komunikací na sociálních sítích a jejími dopady (riziky) na současnou mládež. V teoretické části jsou popsány sociální sítě, komunikační prostředky a také rizika, která mohou nastat při jejich používání.

Výzkumná část se opírá o poznatky z teoretické části, proto naším cílem je zjistit zda je mezi žáky středních škol, základních rozdíl v návštěvnosti sociálních sítí, v čase na nich stráveném a v počtu přátel na sociálních sítích apod. Dále se zjišťovaly rizika, se kterými se dostali žáci do kontaktu. Informace byly sbírány pomocí dotazníkového šetření, které proběhlo na předem vybraných základních a středních školách. Během výzkumu bylo použito 475 dotazníků, které vyplnilo 242 žáků základních škol a 233 žáků středních škol. Dotazovalo se na 16 otázek, které byly žákům srozumitelné, a během vyplňování se nenaskytly větší obtíže. Přesto část dotazníků muselo být z výzkumu vyřazeno z důvodu nečitelnosti písma.

Z výzkumu vyplynulo, že žáci hojně využívají internetové komunikační prostředky, mezi kterými vede Skype, a to jak u žáků základních, tak i středních škol. Podle předpokladu se u druhé otázky, na nejpoužívanější sociální síť, objevily většinou shodné odpovědi na sociální síť Facebook a YouTube. Výrazným výsledkem byla otázka číslo čtyři, kde jsme se dotazovali na počet přátel na sociálních sítích. Polovina respondentů uvedla 200 a více přátel. Tato otázka byla testována pomocí testu nezávislosti chí-kvadrátu pro kontingenční tabulky. Dalším zajímavým ukazatelem je čas denně strávený na sociálních sítích. Vyplynulo, že žáci základních i středních škol často tráví svůj volný čas na sociálních sítích. Lze usuzovat, že jde o nežádoucí trávení volného času. O tom vypovídá otázka číslo sedm, kde mnoho respondentů navštěvuje sociální síť z nudy nebo pro zábavu. Jde o nepříznivý a nežádoucí fakt, který by měl vést k zamyšlení nad touto problematikou, před kterou přesto často rodiče přivírají oči. Asi nejvíce znepokojujícím zjištěním se stala informace, že přibližně třetina chlapců, a téměř polovina dívek, se setkalo s riziky v tomto prostředí. Konkrétně šlo nejčastěji o pomluvy a zveřejňování nevhodných fotografií. Překvapením byl fakt, že rozdíly mezi základní a střední školou v používání sociálních sítí nebylo výrazné, proto je potřeba se zaměřit na prevenci a důležitost bezpečí už na základní škole.

Na základě informací, které vyplynuly z výzkumu, si je třeba uvědomit, že tyto rizikové situace nás mohou ovlivňovat a je důležité, aby se nestaly akceptovanou

součástí našich životů. Vlivem rizikového chování mohou vznikat patologické jevy, které se bohužel špatně odhalují a mohou mít až fatální dopad na nejen dospívající osoby.

ZÁVĚR

Bakalářská práce měla proniknout do tajů komunikace, která se odehrává v prostředí internetu. Proto jsme si nejprve přiblížili, co vlastně internet je a poté jsme se seznámili s jeho historií. Na základě tohoto přiblížení jsme byli srozuměni, že bez něj by sociální sítě nefungovaly. V další části jsme se zabývali e-komunikací a charakterizovali jsme si její aspekty, funkce a strukturu. Mezníkem pro nás byla asynchronní a synchronní komunikace, která využívá pro komunikaci různé technické prostředky, které jsme si stručně vysvětlili. Je důležité mít na paměti, že tyto komunikační prostředky nelze brát jako sociální sítě, ačkoliv nám to tak může připadat, jelikož sociální sítě podporují tyto prostředky.

Dále jsme si objasnili pojem sociální síť, který nám je již známý po celá staletí, i když jeho spojení se začalo hojně využívat až v posledním desetiletí. Zmapovali jsme nejnavštěvovanější zahraniční a tuzemské sociální sítě a nastínili jsme také jejich problematiku pomocí SWOT analýzy.

Velkou pozornost jsme věnovali rizikům a nebezpečným praktikám, která nás mohou v prostředí sociálních sítí potkat. Uvedli jsme si proto nejčastější formy kyberšikany.

Jelikož praktická část bakalářské práce byla zaměřena na žáky devátých tříd a žáky prvních ročníků střední školy, bylo našim úkolem objasnit jejich vývojové rysy chování. V závěru teoretické části se okrajově dotýkáme prevence rizik a preventivních programů na sociálních sítích, nikoliv jejími možnými postupy.

Praktická část měla za cíl zmapovat, jaké sociální sítě a komunikační prostředky dnešní mládež užívá, jaký čas na nich tráví, zda se setkali s možnými riziky apod. Tyto výsledky jsme znázornili pomocí grafů a patřičně jsme je interpretovali. Dalším cílem bylo ověřování hypotéz na základě výzkumných úkolů, které jsme ověřovali pomocí testu nezávislosti pro kontingenční tabulku.

Většina jedinců využívá internet, na kterém prostřednictvím sociálních sítí nebo komunikačních prostředků publikují, zveřejňují, komentují statusy, odkazy, fotografie aj. V posledních letech se využívání internetu stalo každodenní rutinou, bez které se mnoho jedinců již nedokáže obejít. Proto je třeba si uvědomit, jak nás ovlivňují tyto moderní technologie, a zamyslet se, jak by se svět změnil, kdybychom o tyto technologie přišli.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. BEDNÁŘ, V. *marketing na sociálních sítích: prosadte se na Facebooku a Twitteru*. Brno: Computer Press, 2011, 197 s.
2. BUCHTÍK, M. a kol. *O lidech na blízko i na dálku*. Praha: Powerprint, 2010, 150 s. ISBN: 978-80-87415-01-6.
3. DIVÍNOVÁ, R. *Cybersex: forma internetové komunikace*. Praha: Triton, 2005, 167 s. ISBN: 80-7254-636-8.
4. GRUBER, D. *Zlatá kniha komunikace*. Ostrava: Repronice, 2005, 249 s. ISBN: 80-7329-092-8.
5. HORSKÁ, B. a kol. *Internet jako cesta pomoci: internetové poradenství pro pomáhající profese*. Praha: SLON, 2010, 197 s. ISBN: 978-80-7419-034-6.
6. JANDOVÁ, E. a kol. *Čeština na WWW chatu*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta, 2006, 262 s. ISBN: 80-7368-253-2.
7. KLAPILOVÁ, S. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Olomouc: Univerzita Palackého, Polygrafické středisko VUP, 2001, s. 64.
8. KOPECKÝ, K. *Moderní trendy v e-komunikaci*. Olomouc: Hanex, 2007, 98 s. ISBN: 978-80-85783-78-0.
9. KOVANIC, J. *Nebojte se Internetu, aneb internetem i bez počítače*. Praha: Computer Press, 2000, 114 s. ISBN: 80-7226-399-4.
10. KUNEŠ, J. *Skype: telefonujeme přes Internet*. 2. vyd. Brno: Computer Press, 2006, 103 s. ISBN: 80-251-1002-8.
11. KURKA, L. *ICQ, Chat, IRC Chat*. Praha: IDG Czech, 2002, 47 s.

12. Městská knihovna Znojmo. *Internet, největší počítačová síť*. Znojmo, 2004, 4 s.
13. MOSLEROVÁ, N. *Interpersonální komunikace*. Ostrava: Katedra společenských věd VŠB – TU Ostrava, 2004, 56 s. ISBN: 80-7042-692-6.
14. MUSIL, J. *Komunikace v informační společnosti*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2007, 144 s. ISBN: 978-80-86723-39-6.
15. PALOVSKÝ, R. *Informace a Internet*. Praha: Vysoká škola ekonomická, 1998, 380 s. ISBN: 80-7079-562-X.
16. PAVLÍČEK, A. *Nová média a sociální síť*. Praha: Oeconomica, 2010, 181 s. ISBN: 978-80-245-1742-1.
17. POSPÍŠIL, J, ZÁVODNÁ, L. *Mediální výchova*. Kralice na Hané: Computer Media, 2009, 88 s. ISBN: 978-80-7402-022-3.
18. RYBKA, M, MALÝ, O. *Jak komunikovat elektronicky*. Praha: Grada Publishing, 2002, 92 s. ISBN: 80-247-0208-8.
19. SEDLÁČEK, J. *E-komerce, internetový a mobil marketing od A do Z*. Praha: BEN, 2006, 351 s. ISBN: 80-7300-195-0.
20. SKLENÁK, V. a kol. *Data, informace, znalosti a Internet*. Praha: C. H. Beck, 2001, 507 s. ISBN: 80-7179-409-0.
21. STŘIHAVKA, M. *bezpečnost a anonymita na internetu*. Praha: 2001, 87 s. ISBN: 80-7226-586-5.
22. ŠKYŘÍK, P. *Internet: definice, možnosti, vize*. Brno: Tribun EU, 2009, 179 s. ISBN: 978-80-7399-784-7.
23. ŠKYŘÍK, P. *Nástroje a možnosti internetu*. Brno: Tribun EU, 2008, 105 s. ISBN: 978-80-7399-423-5.

24. ŠMAHEL, D. *Psychologie a internet: děti dospělými, dospělí dětmi*. Praha: Triton, 2003, 158 s. ISBN: 80-7254-360-1.
25. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I. Dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005, 460 s. ISBN: 80-246-0956-8
26. VAŠUTOVÁ, M. *Pedagogické a psychologické problémy dětství a dospívání*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta, 2005, 280 s. ISBN 80-7042-691-8
27. VAŠUTOVÁ, M. a kol. *Proměny šikany ve světě nových médií*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2010, 225 s. ISBN: 978-80-7368-858-5.
28. ŽEMLIČKA, M. *E-mail, chat, sms: Praktický průvodce elektronickou komunikací*. Brno: Computer Press, 2003, 110 s. ISBN: 80-7226-928-3.

SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

1. Facebook.com. *Fact sheet* [online]. Dostupné z: <<http://newsroom.fb.com/content/default.aspx?NewsAreaId=22>> [cit. 23. 03. 12].
2. HANDL, J. *Twitter pro začátečníky* [online]. Dostupné z: <<http://www.lupa.cz/clanky/twitter-pro-zacatecniky/>> [cit. 09. 03. 12].
3. KOMZÁK, J. *Sociální vztahy na chatu.* [online]. Dostupné z: <http://komzak.webz.cz/old/skola/o_chatu.html> [cit. 06. 02. 12].
4. KOPECKÝ, K. Základní informace o projektu. [online]. Dostupné z: <<http://www.e-bezpeci.cz/index.php/o-projektu/oprojektu>> [23. 05. 12].
5. KOPECKÝ, K., KREJČÍ, V. *Kybergrooming* [online]. Dostupné z: <<http://cms.e-bezpeci.cz/content/view/42/35/lang,czech/>> [22. 03. 12].
6. KRÁLÍČEK, P. *Libimseti.cz* [online]. Dostupné z: <<http://irecenze.net/libimseti/>> [cit. 10. 03. 12].
7. LÍBIM SE TI.CZ. *Linkuj na Libim se ti.cz* [online]. Dostupné z: <<http://linkuj.libimseti.cz/>> [cit. 11. 03. 12].
8. Lidé.cz. *Produktový list* [online]. Dostupné z: <http://1.im.cz/r2/onas/prod/prod_lide.pdf?2010-10-07&fb_source=message> [cit. 19. 03. 12].
9. MARTINEK, O. *Lide.cz* [online]. Dostupné z: <<http://irecenze.net/lide-cz/>> [cit. 10. 03. 12].
10. Mladá fronta a. s. *Co je to weblog nebo deníček?* [online]. Dostupné z: <<http://moje.dama.cz/faq.php>> [cit. 20. 02. 12].

11. Národní Centrum Bezpečnějšího Internetu. *Aktivita*. [online]. Dostupné z: <<http://www.saferinternet.cz/aktivita-projektu>> [24. 05. 12].
12. Národní Centrum Bezpečnějšího Internetu. *O nás*. [online]. Dostupné z: <<http://www.saferinternet.cz/o-nas>> [24. 05. 12].
13. Seznam.cz. *Lidé.cz* [online]. Dostupné z: <<http://onas.seznam.cz/cz/lide-cz.html>> [cit. 13. 03. 12].
14. Seznam.cz. *Spolužáci.cz* [online]. Dostupné z: <<http://onas.seznam.cz/cz/spoluzaci-cz.html>> [cit. 22. 03. 12].
15. SMUŽ, A. *Spoluzaci.cz* [online]. Dostupné z: <<http://irecenze.net/spoluzaci/>> [cit. 22. 03. 12].
16. ŠIMLOVÁ, M. *Historie internetu* [online]. Dostupné z: <<http://home.zcu.cz/~simlovam/>> [cit. 04. 02. 12].
17. YouTube.com. *O službě YouTube* [online]. Dostupné z: <http://www.youtube.com/t/about_youtube> [cit. 09. 03. 12].
18. YouTube.com. *Statistiky* [online]. Dostupné z: <http://www.youtube.com/t/press_statistics> [cit. 09. 03. 12].
19. ZAŠKOLNÝ, J. *Sociální síť. Myspace* [online]. Dostupné z: <<http://www.socialnisite.123abc.cz/myspace>> [cit. 09. 03. 12].

SEZNAM TABULEK

TABULKA Č. 1 SWOT ANALÝZA SOCIÁLNÍCH SÍTÍ	26
TABULKA Č. 2: ROZDĚLENÍ RESPONDENTŮ PODLE ŠKOLY.....	50
TABULKA Č. 3: ROZDĚLENÍ RESPONDENTŮ PODLE POHLAVÍ	50
TABULKA Č. 4: ROZDĚLENÍ RESPONDENTŮ PODLE ŠKOLY A POHLAVÍ.....	51
TABULKA Č. 5: ROZDĚLENÍ RESPONDENTŮ PODLE ŠKOLY A POHLAVÍ.....	51
TABULKA Č. 6: POZOROVANÁ ČETNOST, OČEKÁVANÁ ČETNOST, CHÍ – KVADRÁT A KRITICKÁ HODNOTA VÝZKUMNÉHO ÚKOLU č. 1.....	65
TABULKA Č. 7: POZOROVANÁ ČETNOST, OČEKÁVANÁ ČETNOST, CHÍ – KVADRÁT A KRITICKÁ HODNOTA VÝZKUMNÉHO ÚKOLU č. 2.....	66
TABULKA Č. 8: Z-SKÓRE A ZNAMÉNKOVÉ SCHÉMA PRO KONTIGENČNÍ TABULKU VÝZKUMNÉHO ÚKOLU Č. 2.	67
TABULKA Č. 9: POZOROVANÁ ČETNOST, OČEKÁVANÁ ČETNOST, CHÍ – KVADRÁT A KRITICKÁ HODNOTA VÝZKUMNÉHO ÚKOLU č. 3.....	68
TABULKA Č. 10: POZOROVANÁ ČETNOST, OČEKÁVANÁ ČETNOST, CHÍ – KVADRÁT A KRITICKÁ HODNOTA VÝZKUMNÉHO ÚKOLU č. 4.....	69
TABULKA Č. 11: STATISTICKÉ POJMY	CHYBA! ZÁLOŽKA NENÍ DEFINOVÁNA.

SEZNAM GRAFŮ

GRAF Č. 1: VĚK RESPONDENTŮ NA ZŠ	51
GRAF Č. 2: VĚK RESPONDENTŮ NA SŠ	52
GRAF Č. 3: KOMUNIKAČNÍ PROSTŘEDKY MIMO SOCIÁLNÍ SÍŤ	54
GRAF Č. 4: POUŽÍVANÉ SOCIÁLNÍ SÍŤE	55
GRAF Č. 5: NEJČASTĚJI VYUŽÍVANÁ SOCIÁLNÍ SÍŤ.	55
GRAF Č. 6: POČET PŘÁTEL NA SOCIÁLNÍCH SÍTÍCH	56
GRAF Č. 7: NÁVŠTĚVNOST PROFILU	57
GRAF Č. 8: POČET HODIN STRÁVENÝCH NA SOCIÁLNÍCH SÍTÍCH	57
GRAF Č. 9: ÚČEL NÁVŠTĚV SOCIÁLNÍCH SÍTÍ.....	58
GRAF Č. 10: NEJČASTĚJŠÍ PROSTŘEDÍ PRO PŘIHLÁŠENÍ NA SOCIÁLNÍ SÍŤ	59
GRAF Č. 11: POSKYTNUTÉ INFORMACE NA SOCIÁLNÍCH SÍTÍCH	59
GRAF Č. 12: ČAS TRÁVENÝ NA SOCIÁLNÍCH SÍTÍCH VERSUS V OSOBNÍM KONTAKTU	60
GRAF Č. 13: RIZIKA NA SOCIÁLNÍCH SÍTÍCH	61
GRAF Č. 14: FORMA ZAŽITÉHO RIZIKA NA SOCIÁLNÍCH SÍTÍCH.....	61
GRAF Č. 15: PREVENCE ČI POUČENÍ O BEZPEČNOSTI NA SOCIÁLNÍCH SÍTÍCH	62
GRAF Č. 16: DEFINOVÁNÍ CYBERSTALKINGU.....	63
GRAF Č. 17: DEFINOVÁNÍ CYBERGROMINGU	63
GRAF Č. 18: DEFINOVÁNÍ KYBERŠÍKANY	64

PŘÍLOHY

SEZNAM PŘÍLOH

Vázané:

Příloha 1	Dotazník pro žáky
Příloha 2	Statistické pojmy

Volné:

Příloha 3	CD ROM

PŘÍLOHA 1

Dotazník

Milí žáci a studenti,

jsem studentkou 3. ročníku oboru sociální pedagogiky na Univerzitě Palackého. V současné době píši bakalářskou práci, která se věnuje „komunikaci na sociálních sítích a jejími dopady na současnou mládež“. Tato práce má za cíl prozkoumat jaké komunikační prostředky a sociální sítě používá dnešní mládež. Nedílnou součástí je také zmapovat, za jakým účelem jsou sociální sítě navštěvované. Proto Vás chci požádat o zodpovězení následujících otázek. Dotazník je anonymní a Vaše odpovědi použiji jen pro svou práci, prosím Vás odpovídejte pravdivě.

Děkuji za Vaši spolupráci a Váš čas strávený vyplněním tohoto dotazníku.

Kateřina Pavlíčková

Pohlaví: Žena Muž (zatrhněte)

Věk: (napište číslicí)

1. Jaké komunikační prostředky **mimo sociální sítě**, používáte ke komunikaci na internetu? (můžete zakroužkovat více odpovědí).

- ☐ Chat
- ☐ Skype
- ☐ ICQ
- ☐ Blogy
- ☐ Diskusní fóra
- ☐ E – mail
- ☐ Jiné

2. Jaké používáte sociální sítě? (můžete zakroužkovat více odpovědí).

- ☐ Facebook
- ☐ Lide
- ☐ Limimseti
- ☐ Myspace
- ☐ Twitter
- ☐ Youtube
- ☐ Jiné

3. Kterou sociální síť navštěvujete nejčastěji?

.....

4. Pokud používáte sociální sítě, kolik máte přátel?

- ☐ 0 - 30
- ☐ 30 - 100
- ☐ 100 – 150
- ☐ 150 – 200
- ☐ 200 a více

5. Jak často navštěvujete svůj profil na sociálních sítích?

- ☐ Vůbec
- ☐ Několikrát ročně
- ☐ Několikrát měsíčně
- ☐ Několikrát týdně
- ☐ Několikrát denně

6. Pokud jste odpověděli denně, odhadněte zhruba kolik hodin, na nich strávíte.

- ☐ Do ½ hod.
- ☐ 1 – 2 hod.
- ☐ 2 – 3 hod.
- ☐ 3 a více hod.

7. Za jakým účelem navštěvujete sociální sítě?

- ☐ Komunikování s přáteli
- ☐ Z nudy
- ☐ Zábava
- ☐ Seznámení

- ☐ Rád/a sdílím zážitky s přáteli
- ☐ Jiné

8. V jakém prostředí se nejčastěji přihlašuješ na sociální sítě?

- ☐ Doma
- ☐ Ve škole
- ☐ Na veřejných místech např. kavárna, restaurace apod.
- ☐ U kamaráda/ky
- ☐ Jinde

9. Jaké informace o své osobě jste poskytli na sociálních sítích?

- ☐ Jméno, příjmení
- ☐ Adresu bydliště
- ☐ Datum narození
- ☐ Osobní kontakty (telefonní číslo, e – mail apod.)
- ☐ Školu, kterou navštěvujete
- ☐ Záliby, koníčky
- ☐ Fotografie, videa apod.
- ☐ Jiné

10. Trávíte čas s přáteli nejčastěji?

- ☐ Na sociálních sítích
- ☐ V osobním kontaktu

11. Setkali jste se s nějakým rizikem na sociálních sítích? (např. pomluvy, zveřejnění osobních informací, fotografií druhou osobou, vydírání apod.)

- ☐ Ano
- ☐ Ne

12. Pokud ano, o jakou šlo formu?

- ☐ Pomluvy
- ☐ Zveřejnění osobních informací druhou osobou
- ☐ Zveřejnění nevhodné fotografie druhou osobou
- ☐ Vydírání
- ☐ Obtěžování
- ☐ Vytvoření falešného profilu druhou osobou

13. Poučili Vás pedagogové, rodiče, nebo někdo jiný o bezpečnosti na internetu, která se vážou na sociální sítě?

☐ Ano

☐ Ne

14. **Cybestalking** znamená?

.....

15. **Cybergrooming** znamená?

.....

16. **Kyberšikana** znamená?

.....

PŘÍLOHA 2

STATISTICKÉ POJMY

<i>P</i>	Pozorovaná četnost
<i>O</i>	Očekávaná četnost
χ^2	Ukazatelem velikosti rozdílu mezi skutečností a vyslovenou nulovou hypotézou.
Stupeň volnosti	$f = (r - 1) * (s - 1)$
<i>R</i>	Počet řádků v kontingenční tabulce.
<i>S</i>	Počet sloupců v kontingenční tabulce.
<i>z-skóre</i>	normované normální veličiny,
<i>P%</i>	pozorovaná četnost v určitém poli vyjádřena v procentech z celkové četnosti.
<i>O%</i>	očekávaná četnost vyjádřena v procentech z celkové četnosti.
<i>N</i>	celková četnost v kontingenční tabulce.
<i>C</i>	možné posoudit závislost mezi jevy v kontingenční tabulce.
C_{norm}	poměr mezi dosaženou hodnotou koeficientu kontigence a největší možnou hodnotou C_{max} .